

הדרה"ג	מוצי"ב	בעלזא	ר"ת
6:09	7:20	7:39	8:01
6:24	7:22	7:36	7:58
6:16	7:22	7:38	8:00
6:25	7:23	7:37	7:59
6:08	7:21	7:38	8:00
6:26	7:22	7:38	8:00
6:18	7:21	7:38	8:00

דברי תורה

ליום הכיפורים ולפרשת האזינו

פנינים קדים | אמרי קודש בעלזא | סיפור עיל הפרשה | אודחות חיים | הדלוא דעדיקא

במדרגה אחת ואז היה קשה קצת בעיני משה את דבורם בו ולכן היתה יכולה להענש בעולם הזה ולא ימצא בה חטא ועון כלל לעולם הבא. (נועם אלימלך פ' בהעלותך)

אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבריו. (יומא פח):

שמעתי מפה קדוש הרב המופלא עיר וקדיש כמהר"ר חיים בן עטר זי"ע, דמעשה היה אל עירו ואל שער מקומו, כי אחד מראשי הקהל, שר וגדול בבית המלך, זלזל בחכם אחד, והרב [אוה"ח] זי"ע לתוך השלום קרא לחכם לפייסו, והתחיל לדבר דברי פיוסים ולשון מדברת היא אמרת בשלמא. והחכם ענה לו: למה יטרח האדון בזה... והוסיף הרב ז"ל להוסיף מחויל על הקודש, והשיב החכם: כוונתי להגיד למר, דמעתי אשר זלזל בי השר הזה, תיכף מחלתי לו, דהזוהר הקדוש אומר כי עונות ישראל ח"ו כביכול מכבידין גדפהא דשכינתא (-כנפי השכינה), ואדם זה, שיר לו נאמר, חטא וביזה אותי, ואם אין אני מוחל לו עון עצמו - אינו נמחק, ויש צער לשכינה מסיבת עון זה, ולכן מחלתי לו תיכף ולא היה מקום שיהיה חיילות לעון, דהביזוי והמחילה היו כאחד ממש, ולא היה צער לשכינה כלל". וזהו פירוש דברי הגמרא (ר"ה ז): אמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו וכו' למי נושא עון למי שעובר על פשע - "דכל המעביר על מדותיו ומוחל לחבירו, ובזה לא יש צער לשכינה מצד שזלזלו בו וציעורוהו, לכן מדה כנגד מדה מעבירין על כל פשעיו ולא יהיה צער לשכינה מצד פשעיו. וזה שאמרו: "למי נושא עון - למי שעובר על פשע" והיו תוצאותיו על פי מדותיו". (מראית העין להחיד"א זי"ע)

קולי שמע וראה דמע עיני.

האר"י הקדוש זי"ע נוהג היה לומר, כי מי שאינו בוכה בימים הנוראים אות הוא כי נשמתו אינה טובה ושלומה. והסבר נתן הוא לכך - בימים אלו חלה התעוררות מן השמים על כל אדם מישראל, שנשמתו קשורה למעלה, מסיבה זו מתעורר בכי באדם, ואם אדם מישראל אינו בוכה באותה תקופה משמע שכבר נכרת חלילה וחס מעץ החיים - עץ החיים של עם ישראל ואין לו חלק ונחלה בו! ורמז לעניין מצאנו כנאמר על אודות יום הכיפורים (ויקרא כ"ג, כ"ט):

"כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה" כלומר, כל הנפש אשר לא תתעורר בעינו ובבכייה בימים אלה משמע, שנכרתה כבר מעמיה. (כי למלה "תעונה" משמעות נוספת: לשון התעוררות, כנאמר בהושע ב', כ"ג: "הם יענו את הארץ" - ופירושו: הם יעוררו. (חתם סופר).

הבניה בימים האלו צריכים להיות מחמת שמחה. הבניה הנעשה ביום הזה אם דרך עוצב בו הוא לא תצלח, כי אין השכינה שורה לא מתוך עצבות אלא מתוך

ידוע שיום הכפורים אינו מכפר רק עד שיכניס עצמו לגדר האין. שיאמר אני ומה שיש לי, וכל הכוחות שלי, הכל הוא לבורא יתברך. (קדושת לוי)

דרשה קודם כל נדרי.

אמר הרה"ק רבי שלמה זלמן מוועליפאלא זי"ע קודם כל נדרי בעמדו לפני ארון הקודש, בבכיה יתירה והתלהבות גדולה, הנה אנו אומרים ונסלח וגו', כי לכל העם בשגגה (במדבר טו, כו), מהפלא הוא, הכי אפשר כי כל העם יהיו שוגגין ולא יהיה שום מזיד ביניהם. אך רבונו של עולם אני מעיד בהם כי אין בהם שום איש שיאמר לשם יחוד קודם בואו לעבור עבירה, ואם כן יתכן לומר עליהם כי כולם שוגגין המה. (בארית המים)

אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבריו (יומא פח):

למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך (תהלים קכב, ח) ופירש"י, שהקב"ה קורא לישראל אחים ורעים. והענין, כי אם הקב"ה יתנהג עמנו ביוה"כ בבחינת מלך, יהא קשה לכפר העונות בלי עונש ויסורים, כי מלך אינו מוחל על כבודו למורדיו (סנהדרין יט:), ולפיכך מתנהג השי"ת עמנו בבחינת אב עם בניו או כמו אחים ורעים שחטאו זה לזה, ויעל כל פשעים תכסה אהבה (משלי י, יב). ועל כן, אדם השב על עבירות שבינו למקום ואינו שב על עבירות שבין אדם לחבירו, א"כ על כרחך הריהו כאומר: על עבירות שביני לחבירי איני חושש אם ישאר, ואך חושש אנכי על עבירות שביני למקום מחמת שהוא מלך מלכי המלכים... ולזה יאמר כביכול: הלא אינני מוחל עונות בבחינת מלך, כי אם בבחינת אב או ריע, ואם אין אתה חושש לשוב ולמחול על עונות שבינך לבין ריעך גם אני איני מוחל לך ומהאי טעמא הוכרחנו לשים שלום ביננו בבוא יום הקדוש, וכדרשת רבי אלעזר בן עזריה (יומא פה): "עבירות שבין אדם לחברו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבריו". ועל כך "אמר ר' עקיבא אשריכם ישראל מי מטרה אתכם אביכם שבשמים" (שם) 'אביכם' דייקא, ולא 'מלככם', כאמור. והיא הכוונה בפסוק הנ"ל: למען אחי ורעי" משום הכי "אדברה נא שלום בך", (חתם סופר)

איתא בגמרא עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה

את חבריו. ויש לומר הטעם מחמת כל זמן שלא ריצה לחבירו יש קטרוג למעלה ואינו מניח לכפר עליו עד שירצה חבריו שכל זמן שיש לחבירו תרעומת עליו אז יש למעלה כנגדו מקטרוג עליו וכיון שנתרצה חבריו חלף הלך לו המקטרוג והנה כאן במרים לא היה יכול הקטרוג לקטרוג מחמת שלא הקשה בעיני משה דבורם מגודל ענותנותו כי היה עניו מכל אדם וזהו קישור הכתוב וישמע ד' רוצה לומר השם לבדו שלא היה שם קטרוג כי והאיש משה עניו מאוד אך שהשם יתברך לא רצה לעזוב את עוונם חלילה לעולם הבא ובעולם הזה אי אפשר לענוש אותם בלא קטרוג לכן ויאמר ד' פתאום צאו שלשתכם רוצה לומר פתאום כדי שיתבהל משה קצת וירד ממדרגתו ויהא שוה לאהרן ומרים במדרגתם וזהו שלשתכם מלה מיותרת אלא פירוש כנ"ל

לעילוי נשמת
הגאון החסיד
מוהר"ר שמחה בונים בונים ז"ל
בן הרה"ח ר' אליעזר ז"ל
ראש הכוללים דחסידי בעלזא
ברוקלין
נלב"ע י"ב תשרי תשס"ו
הונצח ע"י משפחתו
החשובה שיחיו

נכמרו רחמיו על בנו יחידו אהובו, ומאותו יום זכה לקירוב מחודש מאת המלך **כך ישראל קדושים**, בכל השנה ניצב בדרכם השטן המקטרג המונע מהם את התקרבותם לאביהם שבשמים, אמנם ביה"כ כאשר אין רשות לשטן להשטין, באים הם ברוח נמוכה ונפש שפלה ומבקשים מאתו ית' שימחל להם על עונותיהם וישוב לרצות אותם כבתחילה, וכרחם אב על בנים ירחם עליהם להושיע. (הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג ז"ע)

כי ביום הזה יכפר עליכם אתכם וגו'. (ויקרא טז, ל)

דהנה ידוע שרצון כל אחד ואחד מישראל לעשות רצון קונו, אך שאור שבעיסה החומר מתאוה, נתבלבל השכל. וד' ברוב רחמיו נתן לנו תורתו הקדושה ומצותיו הישרים, ונתן לנו יום אחד בשנה לכפר על חטאתינו, ונפלי התאוות ומחשבות זרות, וישוב הדעת למקומו. ולזה אז נפקחו עיני העברים כיצד יעשו תשובה על מעשיהם כל השנה, ולכן אז נתגבר כח התשובה, כיצד המנהג בכל ישראל שבערב יום הכיפורים סמוך לעת ערב אפילו פחותי ערך מעוררים למאד במסירת נפש לד' בתשובה, כי אז נתבטל כח התאוות והחומר, ואז נפקחו עיני אדם ורואה האיך סר מן הדרך הישר, אך באמת עיקר התשובה היא אז להתדבק ביצרו, ולא זה בלבד לקבל עליו שלא לחטוא ח"ו עוד, רק יוסיף אומץ בתורה ועבודה לפי שכלו אין לשער במסירת נפש. וזה מאמר הכתוב ביום הזה, בעצומו של יום הוא כח מאת הבורא ב"ה וב"ש לכפר מכל חטאתיכם, היינו התאוות והחומריות שמקרי חטאי האדם וחסרונו, לפני ד' תטהרו, היינו שאתם צריכים לעורר לאחר התעוררות דלעילא כנ"ל, אתם תטהרו לפני ד', היינו בפנימיות נפשיתכם שהוא לפני ד'.

לטהר אתכם מכל חטאתיכם.

לכאורה, קשה להבין את הנאמר "לטהר אתכם מכל חטאתיכם" וכי רק על החטאים, הלא הם השגגות, מכפר יום הכיפורים, והלא ידוע כי מכפר הוא גם על הפשעים והזדונות?! אלא, הלכה היא, שאין יום הכיפורים מכפר אלא בתשובה. מכאן, שראשית לכל צריך האדם לחזור בתשובה. ועל ידי התשובה אף שהיא רק בשל היראה הופכים הזדונות לשגגות (כנאמר במסכת יומא פ"ו ב'), וממילא אז מכפר יום הכיפורים על השגגות. (שפת אמת)

לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה'.

יום הכיפורים הינו יום כפרה וסליחה לאותם שנכשלו וחטאו, אך - למרות חטאייהם יודעים הם ומאמינים בכל לב, שה' רואה את מעשיהם ובוחר אותם לפני ולפנים. ואולם, הם לא הצליחו להתגבר על יצרם ולפיכך חטאו. אך אינם, חלילה, כופרים בעיקר! על אותם חוטאים נאמר "מכל חטאתיכם לפני ה'" - כלומר, מכירים הם בה' ומאמינים בו על אף שנכשלו וחטאו. **ועל כך אמר דוד המלך ע"ה** (בתהילים נ"א, ו): "והרע בעיניך עשיתי". ידעתי שעניך, בורא העולם, רואה את הרע שעשיתי ומשגיחות בו, אלא שיצרי גבר עלי ולפיכך חטאתי. וגם אם חטאתי לא כפרתי, חלילה וחס, בהשגחתך. (זרע קודש)

לפני ד' תטהרו. (ויקרא טז, ל)

כי אף על פי שכתוב שלבקרים תפקדנו ולרגעים תבחננו ובכל עת מועיל תשובה, אם כן מה ענין של יום כיפור שגם כן אינו מכפר רק עם התשובה, רק שיש עונות שאינם ידועים כלל לאדם אם חטא, והם שדש בעקביו ואינו יודע להתוודות עליהם ולא להתחרט כראוי, אם כן איך נמחלים, אבל ביום הכיפורים גם זה נמחל כמו שנאמר 'את הגלויים לנו ואת שאינם גלויים לנו לפניך הם גלויים וידועים', וזה שכתוב שימחול אפילו העוונות שהם רק לפני ד' ואינם גלויים לנו, הכל ימחול ויסלח כנ"ל. וביום הכיפורים הקב"ה בעצמו ממליך וטוען עבור ישראל והוא יודע לטעון מה שאין כל בריה יודעת אפילו הכסא הכבוד וז"ש לפני ד' תטהרו שית"ש בעצמו יטעון עבורינו. (זרע קודש)

אנחנו ואבותינו - חטאנו. לעומת אבותינו הקדושים אברהם, יצחק ויעקב - בוודאי חטאנו. ולפי זאת יש לפרש את שנאמר בגמרא (ראש השנה ל"ב, ב): "אמר רבי אבהו, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: 'יבוננו של עולם! מפני מה אין ישראל אומרים שירה [הלל] לפניך בראש השנה וביום הכיפורים?'/ אמר להם: 'אפשר מלך יושב על כיסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה? כלומר, בראותנו את ההבדל בין 'ספרי החיים'

שמחה של מצוה [שבת ל:']. והנה אין שמחה גדולה מיום הזה אשר באמצעותו נזכה לפשט כל עקמימיות שבלב בכח התשובה והצום והבכיה, עד שנהיה בישרות לב אחד להתקרב למלך הגדול והנורא אבינו שבשמים להחזיר הנשמה למקורה, וידו פשוטה לקבל שבים, וביום הזה יכפר עלינו לטהר נשמותינו מטומאה, ועל דרך הזה תהיה כל הבכיות של יום הזה של שמחה שזכינו לקרב עצמינו להיות דבוקים באלקים חיים כולנו ביום הזה, וזהו על דרך [תהלים ב, יא] עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה. (הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג ז"ע)

אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם

אביכם שבשמים. (יומא פ"ח מ"ט) יובן על פי דאיתא בזה"ק מי קיימא לשאלה, ולהבין זה, כי ידוע מה שחכמי פלוסופיא כתבו, שבכל דבר יש כמות ומדות, רצה לומר כמה הוא במספרו, ומה הוא בערכו, ואיתא בגמרא (חולין פט). לא כאברהם שאמר (בראשית יח, כח) ואנכי עפר ואפר כו', אלא כמשה שאמר (שמות טז, ז) ונחנו מה. וידוע שעל הבורא יתברך לא יתכן לשאול מי הוא, כי אחדות הפשוט אין סוף ברוך הוא, ומי ישיב על שאלה זו. והנשמה הוא חלק אלוה ממעל והוא דוגמת קודשא בריך הוא כמי שמנו חכמינו ז"ל (ברכות י). כמה דברים שהנשמה דומה להקב"ה, והנה כל נשמת ישראל יש להם אחדות גמור (טעמי המצות פר' קדושים ד"ה מצות), עליות שלהם הוא לאין, ולא יתכן לשאול עליהם גם כן מי, כי הם באחדות הפשוט. וזהו שאמר משה ונחנו מה, דאנחנו מרומז על רבים, אנחנו רבים ויש אחדות, "מה", יכולין לשאול עליהם לשון "מה". וידוע שיום הכפורים אינו מכפר רק עד שיכניס עצמו לגדר האי"ן, שיאמר אני ומה שיש לי וכל הכוחות שלי, הכל הוא להבורא יתברך, ואז מדבק עצמו במדת אי"ן. ואפשר שזהו כונת השתחויה של יום הכפורים של כהן גדול בקדשי קדשים, שבשעה שהשתחוה היה מכויין, שכל מה שיש בו, הכל להבורא ב"ה ושם יחליפו כח. וזהו פירוש דברי ר' עקיבא, אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים, פירוש במדריגה שהוא לפני מי אתם מטהרין, דהיינו שהוא למעלה ממדריגה "מי", שלא שייך לשאול שם "מי" דהיינו להבורא ב"ה, ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים, דהיינו כשאתם מדבקין בו, אמן כן יהי רצון. (קדושת לוי)

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו.

אמרו רז"ל יוה"כ מכפר לשבים ולשאינם שבים, ואיתא בספר מאור עינים שחיבר אה"ז זללה"ה ז"ע שהפירוש של אינם שבים אינו כפשוטו דהרי אמרו חז"ל כל האומר הקב"ה וותרן וכו'. אך דודאי בלא תשובה אינו כלום הפיי הוא שיוה"כ מכפר גם על עונות שאין מועיל להם כמעט תשובה מפני חומרותם כמו חטא אונן וכדומה, [ואמר ע"ז הרה"ק רבי יצחק מסקווירא ז"ע בשם צדיקים שאמרו כי כשאמר זאת זקיניו ז"ע יתכף אמרו אז בעולם העליון הלכה כר' נחום]. אכן עיקר הכפרה לעון זה היא סעודת עי"כ שמצוה להרבות באכילה ושתייה וחלילה שיעלה על הדעת שהמצוה היא למלאות תאוות לבו מכל מאכל ומשתה כי אם העיקר מצוה בסעודה זאת שע"י האכילה הזאת יזכיר א"ע כל מה שפגם בכל השנה כולה ע"י אכילה ושתייה שעל ידה נמשכים כל הזוהמות ועון החמור הנ"ל וישיב על הכל בתשובה שלימה ויתחנן לפני בוראו שימחול ויסלח לו ויקבל עליו שמהיום והלאה ישמור א"ע מאכילה ושתייה המרגילים לדבר עבירה כ"א שיאכל וישתה גם בכל השנה רק לכבוד הבורא ב"ה שזהו בחי' סעודת מצוה, וכמו שאוכל בסעודה זו רק לשם מצוה ויכניע כל התאוות הטמונים בלבבו ועי"ז יתקונו כל האכילות והשתיות של כל השנה וכל הפגמים והזוהמות שנמשכו מהם. (מגן דוד)

כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם וגו'.

מאחר שביה"כ אין רשות לשטן לקטרג, חייבים לנצל את היום הקדוש להתרצות לפני אבינו שבשמים ולבקש סליחתו, משל למה"ד למלך שהי' לו בן יחיד, והפקיד עליו איש חכם להורות לו את הדרך הישרה, אמנם בן המלך קלקל אורחותיו וסטה מהדרך הישרה, מיד הלך אותו פקיד והלשין לפני המלך עליו, ובכך גרם להתרחקותו של המלך מבנו, ואף שבן המלך חשקה נפשו להתרצות לפני אביו, לא יכול הי' לגשת אליו, מאחר שאותו מלשין מנע בעדו מלהתקרב לאביו. **לימים** נסע אותו מלשין מהיכל המלך, וכשנדוד הדבר לבן המלך, מיהר לבוא אל אביו, ויבך ויתחנן לו בחרטה עמוקה על כל מעשיו, ובקבלה אמיתית כי לא ישוב לכסלה, והמלך שהוא רחום וחונן

- היינו, מעשיהם של האנשים החיים עתה לעומת "ספרי מתים" מעשיהם של אבותינו הקדושים, כיצד לא נירא והיאך נאמר שירה? (חתם סופר)

אשמנו, בגדנו.

מצוה להרבות בווידי ביום הכיפורים, ואכן, מתוודים אנו ומפרטים את חטאינו בניגוד לראש השנה, שאז אין מתוודים ונזהרים מלהזכיר את החטאים וסיבת הדבר: בראש השנה הקב"ה הוא בבחינת מלך, ואין אנו מעוניינים להזכיר את חטאינו ולבקש עליהם מחילה, כי "מלך שמחל על כבודו - אין כבודו מחול". לעומת זאת, ביום הכיפורים מתנהג עימנו ה' במדת הרחמים, בבחינת אב עם בנו. ועל כן אנו מתוודים על החטאים ומבקשים מחילה, שכן "אב שמחל על כבודו - כבודו מחול" (אמת יעקב)

ובוחן כליות ולב.

כליות ולב זוהי הנקודה הפנימית. כי גלוי וידוע לפני כיסא כבודו, שאדם מישראל - אף שעבר עבירה - אין הפגם מגיע עד לנקודה הפנימית, המושרשת בעמקי הלב. ומאותה נקודה פנימית בוקעת האנחה שלאחר העבירה. ואמרו חז"ל (במסכת יומא כ, א'): השטן בגימטריא - שס"ד, כמנין ימות השנה פחות יום אחד, שכל ימות השנה מקטרג השטן ואילו ביום הכיפורים אין לו רשות לקטרג. ושס"ה ימות השנה שקולים הם כנגד שס"ה הגידים שבאדם, ויום הכיפורים הוא הוא השקול נגד הגיד שבפנימיות הלב. לפיכך, בכל שס"ד ימות השנה, השקולים כנגד שאר כל הגידים יש לשטן רשות להשטין על שפגמו בגידים ונתקלקלו הללו בחטאים. ואולם, ביום הכיפורים, עת מתגלה פנימיות הלב של האדם מישראל, ונוכח הוא כי לשם לא הגיע הפגם או אז אין לו רשות לקטרג. (ישמח ישראל)

אל תשליכנו לעת זקנה.

מדוע מתפללים על עת הזקנה דוקא, והלא גם בימי הנעורים זקוקים אנו לעזרתו יתברך, שלא ישליכנו, חלילה. יש לפרש זאת על פי הנאמר בהר הקדוש על הפסוק ואברהם זקן בא בימים, כלומר שבא אברהם עם כל הימים וכל יום העיד על המעשים טובים שעשה בו. מאידך מי שהוא חוטא הריהו מאבד ימיו ונשאר בלעדיהם ונמצא א"כ לפעמים שאיש זקן לא יהיו לו אלא ימים מועטים. "אל תשליכנו לעת זקנה" רצה לומר ולואי ולא נבוא בזקנותנו רק לעת זקנה, עת בלבד, בלי ימים. (דברי יחזקאל)

בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת (ויקרא טז, ג)

לחטאת ר"ל בשביל החטאת והחסרון הבלתי אפשרי לצדיק זולתו שאינה כל תפילתו זכה וצלולה מכל סיג ופסולת מחשבה זרה והוא מחמת ב' סיבות האחת מחמת שאדם אחר עושה איזה חטא חלילה מזה נמשך שיבא איזה הרהור לצדיק בתפלתו כדי שיעלה אותו הדבר לכפר עליו וסיבה הב' כי כל זמן שאנחנו בגלות המר צריך ליתן יניקה לס"א כדי שיהיה להם חיות קצת עד שיבא משיח צדקינו ויעביר ממשלת זדון מן הארץ, וזה רמז "והשעיר אשר עליו הגורל לה" דהיינו החלק שעולה לה' ועשהו חטאת ר"ל שנעש' ב' חסרון מחמת הסיבה הנ"ל והשעיר אשר עליו הגורל וכו' דהיינו החלק המחשבה זרה היא למען יעמד חי פי כנ"ל להעמיד הס"א שיהיה להם חיות קצת ועל הסיבה הב' לכפר עליו כנ"ל והשם הטוב יכפר בעדינו ויצמיח קרן ישועה בבא"ס.

ומחזירן למכתשת בעיה"כ כדי שתהא דקה מן הדקה.

לבאר למה היתה הקטורת של יום הכיפורים דקה מן הדקה. (יומא מג.) כי יש שעושה מצוה בלא תענוג, והצדיקים עושין מצוה בתענוג, והתענוג של כל דבר נקרא דקה מן הדקה, לכן היתה הקטורת של יום הכיפורים דקה מן הדקה (יומא מג.), שיום הכיפורים כנגד עולם התענוג שהוא עולם הבינה (זוהר הקדוש ח"ג ט:), לכן היתה דקה מן הדקה, וביארנו במקומו שהרוחניות של כל דבר הוא דקה והתענוג של הרוחניות הוא דקה מן הדקה. (קדושת לוי)

ומחזירן למכתשת בעיה"כ כדי שתהא דקה מן הדקה.

ונראה דעשיית הקטורת דק מרמזת לצדיקים שמחזירים הרשעים למוטב. דקטורת סמים שהיא חובה עלינו להקריבו ביום הזה יתירה על כל השנה, ולהחזירו למכתשת לעשות דקה מן הדקה, ונשלמה פרים שפתינו... הנה תכלית אדם שיוכור כי ימיו כצל עובר, וצל הוא צדי"ק למ"ד, לומר

בתחלה יהיה צדיק ואחר כך ל'מדן, יראתו קודמת לחכמתו, אבל המתהפך בתחבולותיו למ"ד ואחר כך צדי"ק זהו ל"ץ... והנה אלו הצדיקים הנקראים צל, הם שוברים גם רשעים וחטאים, ושובר פושעים וחטאים יחדיו (ישעי' א' כ"ח), ומחזירים למוטב על ידי תוכחתם ותפלתם עליהם, וזהו שברם ששברן מטהרתן. והנה השכינה נקראת רח"ץ על שם כך כנ"ל, ר'שעים ח'טאים צדיקים, ואם תשבר ר"ח מרח"ץ הנ"ל יהיה אותיות דקד"ק, ועל כן נוטלים ביום כפור קטרת בשם, ועושים אותו דק דק, קדק"ד שיער מיתהלך ב'אשמיו (תהלים ס"ת כ"ב), קדק"ד הוא אותיות ד"ק ד"ק, ור"ת שיער מיתהלך ב'אשמיו בש"ם.

ונכנס לקודש הקדשים וגו' חפן כל הקטורת.

פעם אחת בשנה, ביום הכיפורים, נכנס הכהן הגדול אל תוך בית קודש הקדשים. ומה היתה עבודתו הראשונה, עוד קודם לקבלת דם הפר וזריקתו? הקטרת הקטורת. ואמרו חכמים (במסכת יומא דף מ"ד), שהקטורת היתה מכפרת על חטאי הלשון "יבוא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי". **ובכך יש ללמדנו** מה גודל הקלקול שמסוגלת לגרום הלשון - קלקול שכדי לתקנו יש צורך בכהן הגדול, האיש המקודש מכל כלל ישראל, שיכנס לפני ולפנים, אל תוך קודש הקדשים! באותה פעם אחת ויחידה, שהותר לכהן הגדול להיכנס לפני ולפנים, הותר לו הדבר רק בענן הקטורת, על מנת לכפר על חטא לשון הרע. אך אילו היה נכנס בלא זה - חייב היה מיתה. ולא זו בלבד: רק לאחר הקטרת הקטורת היה הזאת הדם. משמע, שעוון לשון הרע מעכב את כפרת ישראל, כפי שנעשתה בעבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים. ומכאן - יש לימוד חשוב לכלל ישראל: כאשר מתכוון אדם לתקן את מעשיו ולחזור בתשובה, ראשית לכל - עליו לדאוג לתקון חטא הלשון, ואז, כשתיקן חטאי לשון הרע, תתקבל תשובתו - כפי שתחילה לכל עבודתו הקטיר הכהן הגדול את הקטורת, לכפר לעם על חטאי הלשון, ורק לאחר מכן פנה ליתר עבודות היום הקדוש.

כשהיו שומעים את שם המפורש יוצא מפי כהן גדול.

כתיב בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך (שמות כ, כא). "אמר 'אזכיר' ולא תזכיר. הרצון אצלי, כי השי"ת הוא המזכיר את ה' ולא הכהן. כי אע"פ שהכהן היה מזכיר את ה' במקדש, השם היה מזכיר ומוריד שפע האותיות ונותנם בפיו של כהן גדול, ואז היה הכהן גדול גומר ומזכיר, ולא באופן אחר. וזהו שאמרו בירושלמי (סוטה פ"א ה"ב): מאי 'בקול רם' (דברים כז, יד) - בקולו של רם, מלמד שהיה הקב"ה משתף שמו עם הכהנים (שם איתא: "מלמד ששיתף הקב"ה קולו עמהם"), כלומר שהיה משים הדברים בפיהם, כענין מה שנאמר במשה 'והאלקים יעננו בקול' (שמות יט, יט) ונותן הקול בפיו. וזה תמצא מפורש בתפלת יוה"כ שאמר: 'והכהנים והעם כשהיו שומעים את שם המפורש יוצא מפי כהן גדול', לא אמר 'מוצא' אלא 'יוצא', כאילו הוא מעצמו יצא בלי מוצא. ויותר ברור באומר: 'אף הוא היה מתכוין לגמור את השם כנגד המברכים', לא אמר 'להזכיר' או 'לומר את השם', אלא 'לגמור', כי ה' היה משים הדברים בפיו, והוא היה גומר, כי השפע היה נשפע מהשם בפיו של כה"ג בהזכירו את השם, וכשהכהן רואה את הדברים בפיו היה גומר להוציא את ה'... וכן מצאתי בזוהר בפרשת אחרי מות, כי השם היה מסדר השם בפיו של כה"ג ביום הכיפורים, ועיוין שם. וזהו כפתור ופרח" (צורו המור)

והתודה עליו את כל עוונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם, ונתן אותם על ראש השעיר בערב יום הכפורים היו מעבירים לפניו פרים ואילים וכבשים כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה (יומא פ"א מ"ג) תמוה, וכי הכהן הגדול לא היה רגיל דיו בעבודה, ועוד, כלום בראיית הפרים והאילים כבר יהי מורגל בעבודה? אלא לרמז בא הדבר: פן יתמלא לבו גאוה ותזוז דעתו עליו על שזכה להיות האדם היחידי שנכנס לפניו לפניו לקודש פנימה - לכן מראים לו את הפרים והאילים שגם הם זוכים להכנס לקודש הקדשים ואין יחוסו גדול מהם. (ישמח ישראל)

ולקח את שני השעירים וגו'. אמרו רז"ל במסכתא יומא (דף ס"ז) בלשון של זהורית הקשור בראש שעיר המשתלח, הלבין היו שמחין לא הלבין היו עצבין ע"כ, ולכאורה קשה טובא האיך משכחת לא הלבין הלא יוה"כ מכפר בכל ענין

כמו שכתב הרמב"ם, והנראה לי דיש שני מיני תיקונים לעבירה, א' מחילה וסליחה שהקב"ה מוחל ואינו מעניש, ב' רפואה לחולי ומכות פצעים של הנשמה מהעונות שחובל העובר עבירה בעצמו, הנה יוה"כ הוא יום מחילה וסליחה וכפרה שהקב"ה מוחל וסולח, אבל רפואה אינו רק על ידי תשובה כנאמר [ישעי' ו, י] ושב ורפא לו, והנה על פי זה מבואר, לא הלבין הוא סימן שאף שהקב"ה מוחל ואינו רוצה להעניש, מכל מקום יש כל המכות והפצעים והרשומים האדומים בהנשמה שצריך לטהר ולנקות ולרפאותן, לכך היו עצבין, אבל הלבין הוא סימן שעשו תשובה גמורה ולא נשאר שום רושם של פצע וחבורה ונטהרו מכל וכל, לכך היו שמחין. (ישמח משה)

אחת למעלה ושבע למטה.

נראה לרמז בזה דהרי אמרו חז"ל (סוכה נב.) דלהיצה"ר יש שבעה שמות רע, אבן, ברזל, מכשול, צפוני וכו' דהיינו שבעה לפתות את האדם בכל מיני התחכמיות וערמימיות דאם הוא רואה שלא יצליח בדרך זו מנסה בדרך אחרת וכן הלאה, והרי ידוע דמס' "שבע" בא לסמל דאיכא הרבה כד"כ בשבעה דרכים ינוסו מלפניך וגו', משא"כ להידבק בהשי"ת וללכת בדרכיו איכא רק אופן אחד על ידי לימוד התורה ולקיים מצוותיו דהיינו תורת אמת וזהו בא ללמד זכות הכה"ג כשמוזה את דם הפר ואת דם השעיר, "כי הדם הוא הנפש" כי "אחת למעלה" דהיינו להידבק בהשי"ת יש רק דרך אחד, אבל "שבע למטה" שלא להיגרר לעצת היצה"ר, שבעה דרכים. (הגה"ק החתן סופר ז"ע)

תפילת נעילה.

ענין תפלת נעילה הנראה לרמז בזה גודל קדושת היום הזה ע"י תפלות בני"ו והרהורי תשובה המתנוצצים ע"י נשברי לב מבנ"י העומדים כל היום בתפלה ובקשה הנה הם מעוררים למעלה חסדים רבים והשפעות טובות אין לשער

ואין להעריך. אך מאשר שיש לחוש פן יבזו זרים יגיענו הבאים לטרוף השפע מכח שיעבוד' דר"נ שמגיע להם חיותם מכח המעשים לא טובים של בני"ו מבקשים תפקידם. וז"ש יעקב (בראשית לז, לג) חיה רעה אכלתהו טרוף טרוף יוסף פ"י יוסף הוא המשפיע כמ"ש (בראשית מב, ו) יוסף הוא המשביר. אך יעקב ה"י חושש שירד השפע ח"ו לחיצוני זה חיה רעה אכלתהו. שהיא תאכל השפע. טרוף טרוף יוסף. רפ"ח עם הכולל עולה טרף. לכן תיקנו הקדמוני' תפלת נעילה ביום הזה. נעילה עולה נעל י"ה פ"י כי השפע שירד ע"י יחוד י"ה תהי' בחי נעילה והסגר מן החיצוני כמו חותם בתוך חותם לבל יהי' בו מגע נכרי. וז"ש וחתום לחיים טובים כל בני בריתך ע"י הצדיקים שומרי הברית הוא בחי חותם בתוך חותם ולא ישלטו בו זרים ותדד השפע לזרע ישראל לבדו בשפע ברכה וחיים עד עולם אמן. (תפארת שלמה)

תפילת נעילה.

בתפלת נעילה העולה היא עיקר החתימה, שהיום יפנה השמש יבא ויפנה, בוודאי מהראוי שכל מי שנגע יראת ה' בלבבו באפס מה, הגם שעברו מה שעברו כבר מימים קדושים ימי אלול הרצון ועשי"ת ולא נתן אל לבו לשוב, על כל פנים מהראוי שהחי יתן אל לבו עתה לפתוח לו פתח התשובה בעת נעילת שער, ולכוון עוד בתפלתו זאת באומרו פתח לנו שער בעת נעילת שער, שאם לא עכשיו אימת [וכו'], ע"כ מה מאוד יחדד האיש וילפת בגודל הפחד והמורא לכוון עוד בתפלתו זאת ביתר שאת מכל התפלות, ואז יהיה נעילת דלת בפני החיצונים שלא יוכלו לקטרג בשום קטרוג ח"ו על ישראל, וכדאיתא בספרים שתיבת נעיל"ה אותיות נע"ל י"ה שהשי"ת ב"ה עושה מנעול וסתימה בפני הקטרוג מהחיצונים שלא יוכלו לקטרג בשום דבר על ישראל. (באר משה)

דברי תורה מרבותינו הק' מבעלזא

עמכם דברים" לשון רבים, היינו שאפילו על עון של חילול השם גם כן יש עצה שיתכלל ויתפלל שוב בתוך כלל ישראל, על ידי תפלה, כנ"ל שתשובה עם תפלה ביחד מועיל גם להעון הזה, ולכן כתיב בלשון רבים מפני שעל ידי תפלה הוא נכלל בתוך הרבים שתשובתו נתקבלה להתקרב אל ה'. וזהו "ושבו אל ה'". ושפיר אומר רש"י על כל תשא עון, כל עוונותינו סלח, מפני שעל ידי תפלה ביחד עם התשובה נתכפר גם העון של חילול השם. (כ"ק מרן מהר"א ז"ע)

אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים. טהרתם של ישראל ותשובתם המתקבלת לפני השי"ת נובעת מזה שהוא ית' אב להם! "אביכם שבשמים", והרי אב שמחל על כבודו כבודו מחול בניגוד למלך שמחל על כבודו שאין כבודו מחול, ולכן "ומי מטהר אתכם" טהרתכם תלויה בכך, "אביכם שבשמים", ולפיכך תשובתכם רצויה ומקובלת לפניו ית'.

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. יש לדייק בכתוב, שכתוב "עליכם", וכתוב "אתכם", וצריך להבין כפל הלשון והשינוי. ונראה לפרש, דהנה מצינו שכאשר איש ישראל פוגם חלילה אפילו פעם אחת, הריהו בורא על ידי זה מלאך רע ח"ו [כאמרם (אבות פרק ד משנה יד): "העובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד"], ומלאך הרע הזה מונע ממנו ללכת בדרך ה' ולעשות רצונו, לפי שעומד למעלה הימנו ומקיפו ומונע הימנו מלראות את דרך האמת, וזה כוונת הגמרא (ברכות יז א): "גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה מעכב", דשאר שבעיסה היינו המלאך הרע החופף עליו. וזהו הפירוש כאן בכתוב: "כי ביום הזה יכפר עליכם", רצה לומר שיעיצומו של יום מכפר מכל מה שעליכם, היינו שכח הרע החופף עליכם יתבטל ויכנע בפניכם, וכך יקל עליכם לטהר "אתכם", היינו עצמותם של ישראל, אך זה תלוי בתנאי באופן אשר "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו", "לפני" פירושו מקודם, רצה לומר שזה תלוי בתנאי שתעשו תשובה שלמה כראוי עוד בטרם כניסת היום. ועל פי זה יש לתרץ מה שיש לדקדק בפסוק: "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו", שלכאורה האתנחתא היתה צריכה להיות תחת תיבת 'חטאתיכם', ומדוע האתנחתא היא תחת תיבת 'אתכם'. ועל פי האמור

דרשה לפני כל נדרי. המנהג הוא שהרב אומר דברי תורה לפני כל נדרי. ויש בזה שני טעמים, א' כדי לחבר יום ולילה בתורה והחיוב הוא בכל יום (מג"א אור"ח סי' א סק"א), מכל שכן ביום הקדוש הזה. ב' שאיתא ברמב"ם ז"ל (הל' תשובה פ"ב ה"ז) שלפני כניסת יום הקדוש הזה צריך להתוודות, לכן אומרים דברי תורה ומתוכם נבוא להתוודות. כתיב (הושע יד, ב) "שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך קחו עמכם דברים ושובו אל ה'". קשה שמתחיל בלשון יחיד ומסיים בלשון רבים, ועוד קשה על פירוש רש"י ז"ל שמפרש (שם, ג) "אמרו אליו כל תשא עון, כל עוונותינו סלח", הלא בין ארבעה חלוקי כפרה יש דבר אחד חילול השם שלא מהני כפרה (יומא פו, א). מיהו איתא בשם הבית יוסף (אור"ח סי' קלא בשם הזוהר ח"ג כ, ב) שעל ידי נפילת אפיים שהוא במסירות נפש, נתכפר גם כן העון של חילול השם. ואמר **אזמור מהר"י ז"ע** מה שלא מהני תשובה על העון הנ"ל, היינו דוקא בלא תפלה, אבל על ידי תפלה ביחד עם תשובה מהני גם להעון הזה, עוד איתא במס' יומא (פו, א) "היכי דמי חילול השם אמר רב כגון אנא אי שקילנא בשרא מטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר, אמר אביי לא שנו אלא באתרא דלא תבעי אבל באתרא דתבעי לית לן בה", אמר אזמור"ז ז"ל הפירוש בזה ד"תבעי" הוא מלשון תפלה, כמו שמצינו (ישעי' כא, יב) "אם תבעיון בעיו", והכי קאמר "הני מילי באתרא דלא תבעי" היינו שאין עם התשובה תפלה, "אבל באתרא דתבעי" שיש עם התשובה תפלה זה מהני אפילו לעון החמור. אמר, התפלה צריך להיות בלשון הזה "רבנו של עולם העלף מיר, זיאי מיר מוחל גם על חילול השם". **ועוד אמר אזמור"ז ז"ע**, דהנה כל מצווה צריכה לקיים בשם כל ישראל (ספר הליקוטים ראה נט, א), ומצות תשובה הוא גם כשאר מצוות, ואיך יכולים לקיים בשם כל ישראל, הלא בשעת התשובה צריך לחשוב שלא נמצא בכל העולם אדם כמוותו שצריך לעשות תשובה, ואיך יכול לכלול את עצמו בכלל ישראל. ואמר העצה לזה שבעת עשיית התשובה צריך להתפלל לה, היות שעל ידי עוונותיו גרם לעצמו לידידות מכלל ישראל, על כן מבקש שיעזור לו ה' שיוכל לעשות תשובה כזאת שיוכל להתפלל שוב בתוך כלל ישראל. וזהו "שובה ישראל עד ה' אלהיך" לשון יחיד, כי כל אחד צריך לחשוב שלא נמצא אדם כמוותו שיצטרך לעשות תשובה חוץ ממני ואיך יוכל לעשות תשובה. **ועל זה בא הכתוב לומר** "קחו

ותנא זידן, מאי טעמא לא תנא שעירים, כיון דעל חטא קא אתו חלשא דעתיה. אי הכי פר נמי על חטא הוא דאתי, פר כיון דעליו ועל אחיו הכהנים הוא דאתי - באחיו הכהנים אי איכא איניש דאית ביה מילתא מידע ידע ליה ומהדר ליה בתשובה, בכלוהו ישראל לא ידע. אבל כשראה שהשי"ת ציוה לערב דם הפר והשעיר יחדיו הבין מזה שחשובים ישראל לפני הקב"ה ככהנים שלא חטאו ע"כ שש בזה שהשי"ת מחל לישראל, והם חשובים לו ככהנים.

(כ"ק מרן מהר"ד ז"ע)

ועל חטאים שאנו חייבים עליהם חטאת.

אפשר לפרש בדרך רמז: "על חטאים שאנו חייבים" דאם יש לנו חטאים שכבר נגזרה גזירה בגללם לחייבנו חס ושלום, אי אפשר להמלט מהגזירה אלא אם כן נותנים למשחית אדם במקומו. וזהו "עליהם חטאת" דהיינו על ראש העכו"ם תחול החטאת שלנו ואנחנו ננצל. ולכן אומרים ותשובה וכו' מעבירין את רוע הגזירה, ואין אומרים מבטלין כי כיון שכבר נגזרה גזירה אי אפשר לבטלה אלא להעבירה מעלינו וליתנה על הגוים אשר לא ידעון ועל ממלכות אשר בשמך לא קראו.

(כ"ק מרן מהר"ד ז"ע)

וכל מאמינים שהוא אל אמונה הבוחן ובודק גנזי נסתרות, וכל מאמינים שהוא בוחן כליות הגואל ממות ופודה משחת. (מוסף יו"כ) ויש לפרש מאמר הפייטן "וכל מאמינים שהוא אל אמונה, הבוחן ובודק גנזי נסתרות, הגואל ממות ופודה משחת", איזה שייכות יש לאותם החרוזים. כי בימים האלו כשיושב הקב"ה כל כסא המשפט ורואה שאין לישראל די מצוות שיכריע אותם לכף זכות מה עושה הקב"ה, מצרף להם הזכויות שעתידין לעשות בחודש זה, מצות יום הכיפורים, חמשה עינים, מצות ארבעה מינים, שמעיד עלינו שבדאי נקיים אותם ועל ידי אותם הזכויות מזכה אותנו במשפט (ע"י בזה"ק ח"א קכא, ב). והוא הפירוש בהפייטן, "וכל מאמינים שהוא אל אמונה" היינו שה' מאמין בנו שנקיים מצותיו בשלימות, ואין יכול לדעת זאת ולהאמין בנו, לכן אומר להלן "הבוחן ובודק גנזי נסתרות" היינו שהקב"ה יודע מה שבלבנו שרצונו באמת לקיים המצוות ולעשות רצונו בלבב שלם, ועל סמך זה כותב וחותם אותנו לחיים טובים, היינו "הגואל ממות ופודה משחת" אותנו, וממילא יש המשך לאותם השלשה חרוזים אחד לאחד.

(כ"ק מרן מהר"ד ז"ע)

ובן שפיר, שצריך האדם להתוודות קודם כניסת הלילה כדי שיכנס ליום הקדוש בטהרה ובתשובה שלמה, ואזי הקב"ה ימשיך ביום הכפורים טהרה משרוש הטהרה. **וזוהי הכונה בפסוק: "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם"**, שהיום בעצמו מכפר ומטהר, אך זה בתנאי אם "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו", אם אתם תטהרו מכל חטאתיכם, עוד "לפני ה'", כלומר לפני כניסת היום הקדוש על ידי וידוי מקרב הלב ובתשובה שלימה, אזי הקב"ה ימשיך עליהם טהרה ויכפר עליכם, לכן תיבות "מכל חטאתיכם" נמשך לאחריה לתיבות "לפני ה' תטהרו", להורות שיש לטהר מכל החטאים עוד לפני ה' לפני כניסת היום הקדוש.

סלח נא כחש כורעים ומשתחיים לעומיך. (סליחה ליל יוה"כ)

ואפשר לפרש דאם יש חלילה איזה ענין "כחש" ושקר בדבר הזה שהם "כורעים ומשתחיים לעומיך", גם על זה יהיו עיניך פקוחות ותמחול ותסלח להם גם הכחש שיש בהכריעה והשתחוויה, ע"כ.

(כ"ק מרן מהר"ד ז"ע)

ונתן את הקטורת על האש.

בכוונה תחילה נצטווה הכהן הגדול להפסיק בעיצומה של עבודת הפר ולעסוק בקטורת שכן, לאחר שחטית פר החטאת והוודיית על פרו ועל פר אחיו הכהנים, עלול היה הכהן הגדול להיתפס לעצבות. על מנת שלא יהיה כן, הוטל עליו לעסוק מיד בקטורת, כדי שזו תעורר שמחה בליבו. שהרי נאמר (במשלי כ"ז, ט) "שמן וקטורת ישמח לב".

(כ"ק מרן מהר"ד ז"ע)

שש ועירה דם הפר לתוך המזרק שבו דם השעיר, ונתן המלא בריקן כדי שיתערבו יפה יפה זה בזה. (סדר העבודה) ויש לדייק מפני מה היה השמחה דוקא בזה העבודה, הלא היה שם כמה עבודות, דהיינו הקטרת לפני ולפנים שהיא עבודה גדולה, ולא נאמר "שש". ופירש כך שיוכל להיות דהנה הכהן גדול עמד לפני ולפנים, וחשב בעצמו הלא כל השלימים והצדיקים עומדים בחוץ, ומי אנכי אשר הביאני עד הלום, ונתבטל בעצמו, אבל כשמגיע לזה [עירוב דם הפר והשעיר] אשר משם למדו חז"ל (חולין צח, ב) שמין במינו לא בטל, שש ואמר "הלא מין במינו לא בטל, אם כן גם אנכי ישראל אני". ויוכל להיות עוד, מפני שאמרנו בגמ' (יומא יח, א) "ערב יום כפורים שחרית מעמידין אותו בשער מזרח ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים וכו',

סיפורים על יום הכיפורים

מבארדיטשוב מדביקותו קרא אליו את תלמידו הנ"ל וסיפר לו, כי אחר תפלת נעילה בא המקטרג לפני כסא הכבוד וטענתו בפיו, למה יעשה ד' ככה להטות כלפי חסד שלא כדון. דכשאדם מקיים מצות צדקה ונותן זהוב אחד לפני מישראל, אין נותנין לו שכר בשמים רק עבור מצות צדקה בלבד, כי אם גם עבור התוצאות שנצמחו ממעשה הצדקה, דהיינו אם ע"י המעות שקיבל העני, קנה העני מלבושים ומנעלים עבור ילדיו, ועי"ז ה' ביכולתם ללכת ללמוד תורה, מקבל הנותן צדקה שכר גם עבור לימוד התורה שלהם. ולעומת זה אם ח"ו אדם עובר עבירה, כגון שגזל מחבירו מעות, מענישין אותו רק על הגזל, ולא על הפעולות הרעות שנגרמו על ידי מעשה הגזילה, והלא הגזלן הלז גרם שחבירו לא יוכל להלביש את ילדיו כראוי, וגרם ביטול תלמוד תורה לתינוקות של בית רבן, וא"כ שורת הדין נותן שגם לבעל עבירה יחשבו לו כל הפעולות הרעות שפעל ברשעתו, ויקבל עונש עליהם, דוגמת השכר שנותנין לבעל צדקה עבור כל הטובות והזכויות שנגרמו ע"י מעשה הצדקה, והיתכן שהשופט כל הארץ לא יעשה משפט שווה לרעים ולטובים בלי משוא פנים כלל. ונעשה רעש גדול בשמים, והמליצי יושר לא מצאו מענה בפיהם די השב מול מגיד פשע.

הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע המפורסם המליץ יושר על כלל ישראל, הרגיש בזה בדביקותו, ונענה אל המקטרג, שהדין נותן כן, והצור תמים פעלו וכל דרכיו צדק ומשפט ואין עול. כי האדם הנותן מהונו צדקה לעניים הרי כוונתו ומחשבתו היא גם על כל הטוב שיצמח ממנה, דהיינו להחיות נפשו ונפש ביתו לרפואתם ולהלבישם כדי שיוכלו ללמוד תורה, ולכן שורת הדין נותן שיהיו כל הפעולות האלה נחשבים לו כמעשהו ממש, מאחר שנתכוין אליהם בעשותו המצוה, לא כן האדם שנכנס בו רוח שטות לחטוא, וגזל מחבירו

פלוגי, כהן עובד בצבא, ולראות עבודתו. ולשנה הבאה נסע לעיר ההיא על יום כיפור, ובבואו לשם, חקר ודרש איפוא פה, מקום תפלת אנשי צבא היהודים, ולאשר שאז הי' החוק במדינת רוסיה שאנשי המלחמה נלקחו על עשרה שנים ועוד יותר, ויהי כאשר בא לשם השתדל שיהי לו האפשרות להתפלל יחד עם הזעלנער, שברצונו להתפלל עמהם ביום כיפור, ודחו אותו, שלא נאה לאדם כמוהו, להתפלל בין אנשי מלחמה הדיוטים. ודרש עוד, מי הוא הש"ץ שלהם שמה, והשיבו לו, כי הש"ץ הוא גם כן איש צבא, אבל הוא קצת גדול מהם בחכמה ובמנין. ואף על פי כן אמר הקדוש הנ"ל, כי על כל פנים לתפלת נעילה, ברצונו לילך להתפלל בין אנשי הצבא. וכן היה, כי הרה"ק זירז וגמר תפלת היום, וקודם נעילה הקדים ובה, למקום תפלת אנשי הצבא כנ"ל. ובבואו אצלם, מצא אותם שכבר הכינו עצמם גם כן לתפלת נעילה. וטרם עמדו להתפלל לעת נעילת שער, התחיל השליח צבור, בעל תפלה שלהם, לומר דברי כבושין, ועורר ואמר להם בזה הלשון: רבותי, הנה עם בני ישראל מפוזר ומפורד, מתפללים בזה היום הקדוש והנורא, וכל אחד פונה לעצמו, זה מתפלל עבור פרנסת מזונו, וזה מתפלל עבור בניו ואנשי ביתו, אבל אנחנו מה נתפלל, ומה נזעק עוד אל המלך מלכי המלכים יתברך שמו, הלא מזונות נותנים לנו כאן בבית המלכות, ואשה ובני בית אין לנו, אלא מאי לפנינו? אנו אין לנו אלא תפלה אחת והיא, "יתגדל ויתקדש שמיא רבא" וגמר כל הקדיש, ועמדו להתפלל תפלת נעילה.

והרה"ק מבארדיטשוב כשמעו זאת, כבר הבין, כי בהתעוררות דיבורים קדושים כאלה, היוצאים מקירות לב הבעל תפילה הנ"ל, וכן כולם נתעוררו בכי וזעקה, להתחנן רק עבור קדושת שמו יתברך, וקרוב ה' לנשברי לב, ועל ידי זה ביטלו בשנה העברה, את כל המקטריגים, והפכו לטובה.

מעות, הרי לא הי' בלבנו מחשבת און לשבור רוח הנגזל ולצער, או למען ילכו בניו יחפים ובלי כסות לעורם, הם מלהזכיר, זאת לא עלתה על דעתו מעולם, רק שהי' נצרך מאוד למעות ולא הי' יכול לשלוט ביצרו, לכן גזל מאת רעהו, אשר על כן אין ראוי להפרע ממנו יותר מכפי רוע מעשיו דהיינו על המעות שגזל ותו לא. **ובזה פי הרה"ק מבארדיטשוב** בנוסח יגדל וכו', גומל לאיש חסד כמפעלו יתן לרשע רע כרשעתו. כלומר, לאדם הגומל חסד עם עני, משלם לו השי"ת שכר גם על המפעלים היוצאים מן מעשה הצדקה והחסד הואיל והיתה כוונתו רצוי לכך, אבל כשאדם עובר עבירה ח"ו, אז השי"ת ברוב רחמיו אינו מענישו כי אם על רשעתו דהיינו על מעשה העבירה עצמה, ולא על הפעולה שנצמחה ממנה, שהרי לא נתכוין לה כלל, עכדה"ק.

אם עונינו ענו בנו.

בליל יום הכפורים קרא **מרן הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע** לחייט אחד מהעיר בראדי, ושאל אותו: הידעת מה פירו הפסוק "אם עונינו אנו בנו"? פשוט, השיב החייט, "אם עונינו" - למרות העוונות והפשעים - "ענו בנו" - בנינו אנו לה' אלקינו. ה"פירוש" עורר גיחוך בקרב יושבי בית המדרש, אך בעיני הרבי הוטב, ואמר שבשמים גרם פירוש זה שמחה ושעשועין דמלכא, והמתיקו את הדינים. **הגה"ק והנורא, מרן בעל קדושת לוי מבארדיטשוב זי"ע**, ראה פעם אחת ביום כיפור, קטרוג גדול בשמים, על ישראל עם קרובו, באין מליץ ישר מול מגיד פשע ר"ל, ואחר כך בעת תפלת נעילה ראה אור חדש שואף זורח כי נמתקו הדינים הקשים, ונתבטל הקטרוג לגמרי, אבל לא ידע על ידי מה. והתענה אחר כך ימים רבים, והתפלל לגלות לו לדעת, מי הוא זה שביטל את הקטרוג העצום ביום כיפור. וגילו לו מן השמים, כי בעל מלחמה זעלנער אחד בעיר פלוגי, הוא שביטל זאת. והשתוקק מאוד הרה"ק מבארדיטשוב, להכיר איש

דברי תורה לפרשת האזינו

הם שמים חדשים (זה"ק ח"א ד:). לכן אף שנגזרה על האדם ח"ו איזו גזירה, הרי המה בתורתם ועבודתם מביאים אותו בעולם החדש שבראו, והוא עשה כאיש אחר, כי על אותו עולם לא נגזרה כלל הגזירה, וממילא נתרפא החולה, עיי"ש. וזה הרמז בכתוב: "יערוף כמטר לקחי" וכשלימודי יהא בקדושה כראוי, אזי "תזל כטל אמרתי" יהא בכח אמרתי להחיות ולרפאות כטל של תחיה, העתיד להחיות את המתים (שבת פח:)

יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי (לב, ב)

תזל כטל, שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש בו עצבים לבריות, כגון, הולכי דרכים ומי שהיה בורו מלא יין (רש"י) יש להבין מדוע המשיל הכתוב את התורה ל"מטר" הגם שאין הוא טוב לכולם, ואחר כך הוצרך להוסיף ולהמשילה ל"טל" הנוח לכל הבריות. לכאורה די היה להמשילה לטל. ברם יש הבדל בין דרך ירידתו של המטר לדרך ירידתו של הטל. המטר, הגם שיורד מלמעלה, מכל מקום תחילה הוא עולה מן הארץ, כמו שאמרו חז"ל על הפסוק "ואד יעלה מן הארץ", ואחר כך יורד מלמעלה. בעוד שהטל יורד רק מלמעלה ואינו עולה מן הארץ. גם בתורה יש שתי בחינות. מחד, אמרו חז"ל: "יגעת ומצאת תאמין" ומאיך אמרו: "לאוקמי גירסא סיעתא דשמיא". היינו יש בחינה של השגה בתורה מתוך יגיעה עצמית, ויש בחינה שכל כולה סיעתא דשמיא. שתי בחינות אלו נמשלו ל"מטר ול"טל". כשם שהמטר עולה תחילה מן הארץ ואח"כ יורד מלמעלה, כך ההשגה בתורה, הגם שהעזרה מגיעה מלמעלה, מכל מקום תלויה היא בעוצם עבודתו למטה ואין אפשרות להשפיע על האדם, יותר מאשר כפי גודל עמלו, כי הכל מגיע מהארץ. זהו יגעת ומצאת. אך יש בחינה של "טל" היורד רק מלמעלה וזו הסיעתא דשמיא לה זוכה היגע בתורה, אשר השערים נפתחים לו ומשפיעים שלא כפי יגיעתו, אלא הכל סיעתא דשמיא. (כתב סופר)

כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקינו. (לב, ג)

יתבאר ע"ד מה שכתבו תלמידי רבינו יונה (ברכות דף יג:) והרא"ש (פ"ג סי' כ) בפירוש נוסח מודים דרבנו, שאנו אומרים 'על שאנו מודים לך ברוך א-ל-הוודאות' [שהוודאה היא] על מה שאתה זיכיתנו ונתת לנו זאת שנזכה להודות לך, על זה ברוך א-ל-הוודאות, שאנו מברכין אותך ומהללין ומשבחין לשמך הגדול והקדוש, על החן והחסד והטובה הגדולה שעשית

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי. (לב, א)

האזינו השמים - שאני מתרה בהם בישראל, ותהיו אתם עדים בדבר, שכך אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן - תשמע הארץ. (רש"י) **על דברי רש"י** "שכך אמרתי להם שאתם תהיו עדים" פירש המזרחי שהכוונה למה שנאמר בפרשת ואתחנן (ד, כז): העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ" וגם שם פירש רש"י: "העידותי בכם אני מזמנים להיות עדים שהתרתי בכם". וצריך להבין מדוע הוצרך משה להזמין שיהיו עדים בדבר. **נראה לפרש** ע"פ דברי חז"ל (ע"ז ג.) שלעתיד לבוא יאמרו האומות: רבש"ע, ישראל שקיבלו היכן קיימו, אמר להם הקב"ה: אני מעיד בהם שקיימו התורה. אומרים לפנינו: רבש"ע, כלום יש אב שמעיד על בנו. אמר להם הקב"ה: שמים וארץ יעידו בהם שקיימו כל התורה. אומרים: רבש"ע, שמים וארץ נוגעים בעדותן, שנאמר: אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתי. **והקשו שם התוספות:** והרי ראייה גדולה שקיימו ישראל את התורה, מכך ששמים וארץ קיימים הם. ותיצרו התוספות שהשמים והארץ קיימים לא מצד "קיום" התורה אלא מצד "קבלת" התורה, כמו שנאמר: אם ישראל **מקבלים**. שואל המהרש"א: מדוע, איפוא, לא יכולים שמים וארץ להעיד על קיום התורה על ידי ישראל והרי קיומם הוא מכח קבלת התורה ולא מכח קיומה ושוב אינם "נוגעים בעדותם". מבאר המהרש"א כי אעפ"כ הם נוגעים בעדותם, מצד ההנאה שהגיעה להם ע"י קבלתם של ישראל. **נמצאנו למדים** כי הגם ששמים וארץ נוגעים בעדותם על "קיום התורה" ע"י ישראל, מ"מ על "קבלת התורה" אין הם נחשבים נוגעים, כי הרי יש ראייה לקבלת התורה מעצם קיומם של שמים וארץ. **מעתה יבואר**, כי רש"י התקשה, מדוע העיד משה בישראל שמים וארץ, והרי נוגעים הם בעדותם. לפיכך פירש כי אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו את הברית, מי יוכל להכחישם. לכן העיד בהם משה רבינו שמים וארץ שהם קיימים לעולם בגלל קבלתם של ישראל, אם כן עדות גדולה הם מעידים שאכן קיבלו עליהם ישראל את הברית. (כתנות אור)

יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי. (לב, ב)

נראה לרמז ע"פ מה שמבואר בספה"ק נועם אלימלך (פרי' ויצא עה"פ "ויעקב היה רועה" וגו', ועוד) הענין שאנו רואים שצדיקים המה רופאי חולים וכדומה, כי על ידי לימודם בתורה, ובכח שמחדשים חידושי תורה, בוראים

עמנו בזה שאנחנו מודים לך ומברכין אותך. ולזה יאמר "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקיני", פירוש, על זה גופא צריכים אנו לתת גדולה וכבוד ושבח ליוצר בראשית ברוך הוא, על אשר זיכה אותנו לקרוא בשמו, כי אם עיני שכל היה לך, היית מוסר נפשך ורוחך ונשמתך לא-ל הכבוד באהבה עצומה, בשמחת הזכרת שם ה' יתברך ויתעלה, שהוא תענוג שאין כמוהו ושמחה שאין כיוצא בה.

שחת לו לא בניו מומם. (לב, ה)

אפשר לומר בהקדם מה דאיתא בשם הרב הקדוש מבארדיטשוב ז"ע 'נושא עון' (שמות לד, ז) - על פי חז"ל (סוכה נב): שבכל יום הקב"ה מתחרט על שברא היצר הרע ואומר 'אשר הרעותי', וזה שהקב"ה נושא על עצמו כביכול החטא שהוא כביכול מתחייב בדבר, ודברי פי חכם חן וכן דרך אב, כשבנו משחית איזה דבר, וכרחם אב על בנים גם כן נושא על עצמו זה ההשחתה - שהוא עשה זאת, כדי שלא יחייבו את בנו. וזה: **שחת לו**, היינו שכביכול הקב"ה נושא על עצמו זה ההשחתה ואומר 'אשר הרעותי', והכל כדי **לא בניו מומם**, שלא יהיה זה המום תלוי בבניו, כי כרחם אב על בנים. (אמרי יהודה, ברעזאן)

עם נבל ולא חכם. (לב ו)

מתרגם אונקלוס, עמא דקבילו אורייתא ולא חכימו, ויש להבין הלוא תיבת "נבל" מורה על גנותן של ישראל, וקבלת התורה הוא שבחן של ישראל, והאיך מתרגם אונקלוס על נבל קבלת התורה? אלא הענין הוא, דידוע מחז"ל שהאבות הקדושים קיימו את כל התורה עד שלא נתנה, וההסבר הוא, דהם היו בהתעלות גבוהה מעל גבוה בקרבתם לפני ד', עד שאיבריהם מעצמם עשו רצונו של מקום, מבלי שיצטרכו להגיד להם מה מותר ומה אסור, אלא שאח"כ נחלשו הדורות ולא הזדככו כ"כ כמו האבות הק' והוצרכו לקבלת התורה בכדי לדעת מה כן לעשות ומה לא לעשות, ולכן מתרגם על "עם נבל" דקבילו אורייתא, פי דהוצרכו לקבלת התורה, אבל האבות הק' לא היו צריכים לזה.

זכר ימות עולם בינו שנות דור ודור וגו'. (לב, ז)

"יאמר, על דרך שכתב הרה"ק מזידיטשוב: 'כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר (תבוקק ג, ו): הליכות עולם לו (מגילה כח:), היינו שצריך אדם לשנות מעשיו והליכותיו, הכל לפי העת והזמן, כי אין יום אחד דומה לחבירו, וגם בעבודת הש"י יש הרבה דרכים, ומשתנים לפי הדור והזמן, והראיה מן 'הליכות עולם', היינו הגלגלים שמוליכים את העולם ומשתנים בכל עת, עד כאן דבריו הקדושים." וזהו: זכור ימות עולם, היינו ליקח לעצמו ראיה מן הגלגלים המנהיגים את ימות עולם שהם ימי בראשית, אז: בינו שנות דור ודור, על ידי זה תבין ההשתנות שבכל דור ודור, ובכל פעם צריך לעבדו בדרך אמת, לפי העת והזמן" (אמרי נועם)

שחת לו לא בניו מומם. (לב, ח)

"הנה, באמת כללות ישראל תמיד עושים רק טוב, ובוודאי רובא זכיות, וכל העבירות שהשטן מקטרג לפני הקב"ה הוא רק מפני שישראל הם בנים למקום, ולפני בן מלך אפילו פגם קטן נמי יחשב לגדול, וכמו שדרשו חז"ל (יבמות קכא): שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, כמו כן עם ישראל, כאשר פירש הרה"ק הרבי מלובלין זצלה"ה על מה שאמרו חז"ל (ירושלמי סנהדרין יא, ה) שהגויים קרובי תשובה הם והביאו ראיה מנינוה שעשו תשובה מיד (מובא ברש"י יונה א, ג), ופירש הוא ז"ל מפני שעכו"ם שרשם ממקום נמוך מאוד, ומעט תשובה אשר יעשו יכופר העון, אבל ישראל מפני שהם ממקום גבוה, צריכים להעמיק יותר בתשובתם." וזה **פירוש** הפסוק: שחת לו, כלומר, ההשחתה היא רק לו, לישראל, מפני ששורשו הוא ממקום גבוה, אבל באמת: לא, היינו, לגבי אחרים אין נחשב זה לחטא כלל, רק בניו מומם, משום שנקראו בנים למקום לכך נחשב להם הדבר למום וחטא, כי אצל בן המלך אפילו פגם קטן - לגדול ייחשב.

שחת לו לא בניו מומם. (לב, ח)

נדוע שבחודש אלול ע"י עשות תשובה אז מתקנים מה שפגמו כל השנה, ואפשר זה אומר: כאשר (ח"ו) שחת לו לא - אלול למפרע רצ"ל שאין עושים תשובה גם בחודש אלול, אז בניו - רצ"ל המדרגה אשר הי יכולים

להקראות "בנים" למקום על ידי תשובה אז מומם נחסר מהם המדרגה זאת ונקראים "עבדים" ואפשר זה כיוון הפייטן (בפיוט "היום הרת עולם") באמרו: אם כבנים - אם נתקבלה תשובתינו קודם ראש השנה, ונקראים "בנים", אזי רחמינו רצ"ל תיכף כרחם אב על בנים. ואם כעבדים - אם לא נתקבלה תשובתינו (מחודש אלול), ונקראים "עבדים" אשר אין לו שום זכות אצל אדון, אזי עינינו לך תלויות בתשובה אשר נעשה בין ראש השנה ליום כיפור, כמו שאמרו חז"ל בינונים תלויים ועומדים כו'. וזה אומר: עד שתחננו כו' ותוציא כאור משפטינו, היינו ביום כפורים, שאז נגמר החתימה. ודו"ק היטב". (אור פני משה)

כי חלק ה' עמו. (לב, ט)

איתא בתנא דבי אליהו, שאחת ממדותיו של הקב"ה היא המדה של "שמח בחלקו". ולכאורה קשה וכי מה שייך לומר על הקב"ה שהוא שמח בחלקו, הלא לה' הארץ ומלואה. וי"ל דהכוונה הוא ממקרא שלנו, "כי חלק ה' עמו". רוצה לומר, מהו חלקו של הקב"ה אשר הוא שמח בו תמיד, "עמו". **פירוש הדבר**, בבחינת גחלים עוממות שהקב"ה שמח בישראל בכל מצביהם. ואף אם לפעמים יורדים ממדרגתם הרוחנית, שוכן הוא אתם בתוך טומאתם, ולא יטשם ולא יעזבם. שמח הוא אפוא בחלקו, במה שבחר לו את ישראל לעם, ולא יטשם ולא ימירם לעולם ועד. (הגר"א ז"ע)

ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר. (לב, יב)

הנה, כשאדם מקבל את הכל באהבה ושמחה, ומאמין שהכל הוא טוב וחסד, כמו שאמרו חז"ל (ברכות מ) לומר: "כל דעביד רחמנא לטב עביד". אזי על ידי זה "ממילא נמתקים כל הגבורות לחסדים, ואין פגע רע מושל עליו" וזהו הרמז: ה' בדד ינחנו" כשהאדם מאמין שבחינת החסד ורחמים ינחנו. אזי ממילא "ואין עמו אל נכר" - אל מלשון "ואת אילי הארץ לקח" (יחזקאל יז, יג) המורה על תוקף הגבורות. וכן "נכר" גמטריא רע, ואך טוב וחסד לישראל.

צור ילדך תשי ותשכח א-ל מחולליך. וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו. (לב, יח-יט)

איתא בגמרא (סנהדרין קח). שהנביא אמר לישראל אחר שגלו: חזרו בתשובה. אמרו לו: עבד שמכרו רבו ואשה שגרשה בעלה, כלום יש לזה על זה כלום. ותשובת הקב"ה היא מהפסוק (יחזקאל כ, לב): "והעולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים כמשפחות הארצות" וגו', עיי"ש. ובס' "פרשת דרכים" (דרוש כה) מבאר שהבל יצפה פיהם, כיון שאנחנו בנים למקום, וכשיטת ר' מאיר (קידושין לו) דאפילו כשחטאו ישראל נקראו בנים למקום, ואי אפשר לבן שיצא מכלל בן, ואינו דומה לעבד ואשה (וכ"כ בשו"ת הרשב"א ח"א סי' קצד וסי' רמב דבזה קי"ל כר' מאיר). והנה, ידוע כי מה שתשובה אינה מועילה לעכו"ם הוא, מחמת שהקב"ה הוא מלך, ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול (קידושין לב:). משא"כ אצל ישראל שנקראו בנים למקום, ואב שמחל על כבודו מחול (שם). וזהו שאמר: "צור ילדך תשי" לשון שכחה, והוא בטענת עבד שמכרו רבו כלום יש לזה על זה כלום, אמנם "ותשכח א-ל מחולליך" ודרשו חז"ל (ילק"ש רמז תתקמה): "א-ל שמוחל לך על כל עונותיך", וכיון שמוחל לך, בעל כרחך שאתם בנים למקום וכנ"ל, וא"כ בטלה טענת עבד שמכרו רבו, דא"ל לבן שיצא מכלל בן, ולכן: "וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו" על שאינם מודים בזה שהם בנים למקום, וזהו כעס גדול לאב. (ראש דוד להחיד"א ז"ע)

וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו ויאמר אסתירה פני מהם אראה מה

אחריתם כי דור תהפוכות המה בנים לא אמונ במ. (לב, יט-כ) לכאורה, כיון שקורא אותם "בניו ובנותיו", היאך אם כן אפשר שיסתיר פניו מהם. ועוד הלא מבואר בחז"ל (ב"ב ז) שישאל אינם נקראים בנים אלא בזמן שעושין רצונו של מקום. ונראה לפרש הכתוב לטובה ולברכה, שכיון שחטאו ועשו רעה וירא ה' וינאץ, אומר הקב"ה: אף על פי כן עלי לכבוש את כעסי: אסתירה פני מהם - כדי שלא אראה מעשיהם הרעים, או אפשר לפרש: "פני" הוא לשון זעם ורוגז - על דרך: "אכפרה פניו" (בראשית לב, כא וברש"י: "אבטל רוגזי") - היינו שאסתיר את רוגזי וזעמי מהם, ואראה מה אחריתם, היינו שלבסוף יחזרו בתשובה, כי דור תהפוכות המה - ולפעמים מהפכים מטוב לרע ופעמים מהפכים מרע לטוב. בנים לא אמונ במ, יתפרש

על דרך: הן בקדושי לא יאמין היינו שהקב"ה אומר: והדברים קל וחומר, ומה כשהם טובים אין אני מאמין בהם, כי פן יהיה אחריתם לא טוב, כל שכן בעת שהם רעים וחטאים שצריך אני לא להאמין בהם, ועלי לקוות שלבסוף יהיה אך טוב... "ובפרט כי כל דבר חוזר תמיד לשרשו, ומשרשם הם בנים שעושים רצונו של מקום כמאמר חז"ל (ב"ב שם), ובדאי יחזרו לשרשם, על כן לא אמון בם במה שעושים רע, כי אחריתם יהיה שיחזרו למוטב לשרשם, כי דרך הבן לחזור לאביו, ואסתירה פני מהם כנ"ל". (שפת אמת, ברעזאן)

ואם הולך בתר האדם החוטא, שהוא נפסד, גם השכר יהיה כן. וכתב, שזה באמת חסד מאת השי"ת. וכבר כתבנו במקום אחר דזה הוי החסד מה שהשכר נצחי, אבל מה דהעונש פוסק זה הוי מן הדין. כיון דאם חטא אדם מה יפעול לו ית' ואינו עושה רעה רק לעצמו, לכך ראוי להיות כפי ערך האדם. וזהו שאמר הקב"ה "אסתירה פני מהם", רצ"ל שילך עמהם לטובה ויסתיר פניו מהם. ולא ישער החטא לפי מי שחטאו לו ית' רק "אראה מה אחריתם" – שהם כלים ונפסדים, ואעניש אותם רק לפי ערכם. (הגה"ק רבי שלמה קלוגר זי"ע)

וירא ה' וינאץ מכאס בניו ובנותיו, ויאמר אסתירה פני מהם אראה מה אחריתם כי דור תהפוכות המה בנים לא אמון בם. (לב, יט-כ) ראיתי בנינה לעתים פירוש הכתוב (בראשית יא, ו): "זוה החילם לעשות ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות", כי הגם שאין האדם נידון רק לפי מעשיו "באשר הוא שם", כדכתיב אצל ישמעאל (שם כא, יז. עיי"ש ברש"י), אך אם כבר החל לקלקל מעשיו, נידון גם על שם סופו, כמו שמבואר אצל בן סורר ומורה (עי' רש"י לעיל כא, יח), ולכן נדונו דור הפלגה גם על מה שעתידין לעשות, כי כבר החלו לקלקל מעשיהם. וזוהי כוונת הפסוק: "זוה החילם לעשות ועתה לא יבצר" וגו', כלומר כיון שכבר התחילו להרע, על כן ידונו ו"לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות". **בסגנון** זה יש לפרש גם כאן, דהנה מהות עונש הסתרת פנים היא, שאין נראה לכל שהוא מדה כנגד מדה, כי כשהעונש הוא מדה כנגד מדה, אזי מצדיק הנדון וכל השומע את הדין עליו, ומעתה כשעונש אדם יותר מכדי רשעתו, יען כי צורך אליו גם עון בניו שעתידין לצאת ממנו שזה דבר הגלוי וידוע רק לפני הקב"ה, הרי זו הסתרת פנים. וידוע, שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו (עי"ז ג). להחמיר עליהם עונש רשעת בניו הנולדים ממנו, כי אם כשה מצד רשעתו, שגורם לקלקול בניו, כי אז הוא דומה ממש לבן סורר ומורה, שכבר החל להתיצב על דרך לא טוב, ולכן מעשיו אלה גורמים שידונוהו תיכף על שם סופו, וכמו כן ברשע, שברוע מעשיו מגביר זוהמתו לקלקל כל הנולדים ממנו, דינו להענישו גם על קלקול בניו. **וזהו:** "וירא ה' וינאץ" עליהם "מכעס בניו ובנותיו". גם מפאת רשעת בניו שיצאו ממנו, ויאמר אסתירה פני מהם", שזה נקרא הסתרת פנים, "אראה מה אחריתם" – שידונו על סופם, והטעם הוא: "כי דור תהפוכות המה בנים לא אמון בם", רוצה לומר, חסרון האמונה של בניהם הוא "בם" – שבא מזוהמת אביהם. (הגה"ק הברוך טעם זי"ע)

ראו עתה כי אני הוא ואין אלקים עמדי וגו'. (לב, לו)
יש להבין מה כוונתו באמרו 'ראו עתה'. דמשמע שיראו עתה שאין אלקים זולתו – מה שלא ראו מקודם (ועיי' פירש"י). 'והקרה ה' לפני דבר נפלא בזה" דאיתא בספר גאלאנטי, דיש תתקנ"ה (955) רקיעים. ובתת"ק רקיעים רשאי המלאך מט"ט להעלות תפילתם של ישראל. ובנ"ה רקיעים אין לו רשות ליכנס כלל. וזהו הכוונה בפסוק (לעיל י, יד): 'הן לה' אלקיך השמים' – דכמנין ה"ן רקיעים – לה' אלקיך. ואין רשות לאף אחד לבוא שם. עיי"ש באריכות. ואיתא בגמרא (חגיגה טו). דאחר טעה בזה שראה למט"ט יושב וכותב זכיות של ישראל, והיה סבור שתי רשויות הן, עיי"ש. הרי שעד תת"ק רקיעים אפשר לטעות ח"ו כמו שטעה אחר במט"ט. כי רק עד שם יש לו רשות לילך אבל משם ואילך אי אפשר לטעות כלל, דהן רקיעים לה' אלקיך לבדו ואין בלעדו. **והנה**, בספר משנה תורה שאמר משה קודם מותו יש תתקנ"ה פסוקים – כמנין הרקיעים. ויש לומר הטעם למה רמז כאן זה המנין, כי ידוע דדיבורו של משה רבינו היה בוקע כל הרקיעים (ראה מד"ר דברים יא, ט). לכך אמר במכוון תתקנ"ה פסוקים כדי שיפתחו כל התתקנ"ה רקיעים. ויראו בני ישראל שאין אלקים זולתו [וידוע דרוב אזהרות שבמשנה תורה היה הכל על ע"ז]. **ובזה יבוא על נכון** פירוש הפסוק דכשתמנה תמצא דעד פסוק זה יש תת"ק פסוקים, ומפסוק זה ואילך יש נ"ה פסוקים. ולפיכך אמר: "ראו עתה" – דוקא אחר תת"ק רקיעים – "כי אני אני הוא ואין אלקים עמדי" – כי עד כאן יש לממ"ט רשות ליכנס. ואפשר לטעות ח"ו אחריו כמו שטעה אחר, אבל לא כן בנ"ה רקיעים אלו. **ומדוקדק** ביותר, כי ידוע שהמלאך מט"ט שמו כשם רבו ונקרא ג"כ בשם 'אלקים' (ראה זוה"ק תמ"ו פג, א. ובסנהדרין לח:), וזהו: "ראו עתה – כאמור – אני אני הוא – ואין 'אלקים' – דייקא – עמדי". 'והוא רמז נפלא ונכון, וה' יראני נפלאות בתורתו הקדושה'. (מעשה רוקח)

כי ידין ה' עמו וגו'. (לב, לו)
אחר שגמר ענין מכעיס אל עד סופם חזר להבטיח לכללות ישראל שלא לעולם יריב אתם, כי ידין ה' עמו פרוש יעמיד במשפט כוסות התרעלה אשר עברום ויראה צרות שעברו על הצדיקים מהם הרגו מהם שרפו מהם הפשיטום ובשביל הצדיקים אשר נצטערו יתנחם, והוא אומר ועל עבדיו יתנחם פרוש בשבילם יתנחם לומר די צרות הגלות, ועוד כשיראה ה' שאין כח בישראל להציל עצמן מהגלות, וכח אין בצדיקים ליסר בשבט מוסר למרגיזי אל, גם לא ישארו בישראל אנשים גדולים ונביאים חוזים בעלי רוח הקדש ואין אשכול וגו' (מיכה ז), והוא אומר כי אזלת יד, ובזה אפס עצור פרוש על דרך (שמואל א' ט') יעצר בעמי פרוש שאין כח למדריכים בדרכי ה' להדריכם, ועוזב פרוש ומצד זה נשאר העם עזוב, ואמר ישראל אי אלהימו הגם שאין מעשיהם מהוגנים אף על פי כן יבוא בטענה לפני האלהים הרמוז בתבת צור, והוא חסיו בו כי ישראל הגם שירשעו ויעברו על חלק ממצוות ה' אף על פי כן כל מחסיהם בה, ועליו סובלים דלות ושפלות, ונהרגים על קדושת שמו, ועומדים ומצפים לצור גואלם והוא אומר חסיו בו. ואומר אשר חלב זבחימו וגו' הוא מאמר ה' נגד דבריהם, והרדפת הדברים הוא על זה הדרך כי ידין וגו' ויתנחם על מה שסבלו עבדיו ועוד כי יראה כי אזלת יד וגו' ואמר וגו', והשיב ה' אשר חלב וגו' יקומו, ומובן הדבר מעצמו הכרתם של אוכלי זבחימו כי לא יועילו ולא יצילו, ויכירו כי ה' הוא לבדו מושיע, והוא מה שגמר אמר ראו עתה כי אני וגו' (אוה"ח הק' זי"ע)

הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו. (לב, מג)
ניתן לפרש את דברי הכתוב ע"פ הכלל הידוע ד'קם ליה בדברה מיניה, דהיינו מי שנתחייב בשני עונשים, אינו נידון בשניהם אלא בחמורה שביניהם, ואולם כל זה בישראל, אבל אומות העולם נידונין בשניהן. **על כך משבחות** האומות את ישראל ואומרות 'הרנינו גוים עמו', מכיון שאותנו דן הקב"ה באופן של 'כי דם עבדיו יקום', דהיינו שמתנקם בנו על ששפכנו את דם עבדיו, וגם 'ונקם ישיב לצריו' דהיינו שמחויבים אנו להשיב את הגזילה שחמסנו מעמו. **ואולם** את עמו ישראל לא די שאינו מענישם בשני עונשים, אלא אף כשמענישים בעונש אחד, הרי זה בקל שבשניהם, כפי שאמרו חז"ל דכילה חמתו בעצים ובאבנים ולא עשיה כליה בבניו, והיינו 'וכיפר אדמתו עמו', דבחורבן אדמתו כיפר את עוונות עמו, דדנם בעונש הקל ולא ח"ו בחמורה, ועל כך ראויים ישראל לשבח. (פנים יפות)

ויבא משה וידבר את כל דברי השירה הזאת וכו' (לב, מד) כתב הבני יששכר נראה לי כסגולה ללמוד בכל יום שירת האזינו והוא סגולה להנצל מאפיקורסות ומדעות כוזבות. ומובא בס' הזכרונות אחת המסורות מפי המהר"ל היא לומר כל יום לפני התפילה את שירת "האזינו" שהמהר"ל ראה אותה כסגולה לטהרת המוח והלב, לדעת המהר"ל גם על סוחרים ובעלי מלאכה לומר פרשת האזינו מספר פעמים ביום משום שהדבר מהווה סגולה להצלחה. (אגרא דפרקא אות קט"ז)

ויאמר אסתירה פני מהם אראה מה אחריתם וגו' (לב, כ)
יש לפרש הפסוק לטובה, ע"פ חקירת בעל העקרים שכתב: דאנחנו מאמינים דהעונש שלו ית' – יש לו הפסק, והשכר הוי נצחי וקשה, ממה נפשך, אם הולך הקב"ה בטר עצמו, כביכול, שהוא נצחי, גם העונש ראוי להיות נצחי,

כי לא דבר ריק הוא מכם. (לב, מז)
אמרו חז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א) כי לא דבר ריק הוא מכם, "ואם הוא ריק, מכם הוא" וא"ל הכוונה על פי מאמר הגמרא (יומא עב, ב) "וזאת התורה אשר שם משה, זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם

כי לא דבר ריק הוא מכם כי הוא חייכם. (לב, מז)

כי ריק הפירוש הוא שהדבר אמנם קיים, אבל יש בו חסרון שאינו "מלא", כמו כלי ריקן שהכלי קיים אך הוא ריק מן היין. והנה בכל המעלות והתשבחות שאצל בני אדם כמו עושר וכדו', אם יש לך אדם שאין לו ממון הרי ביתו ריקם והוא חסר את מעלת העושר, אבל האדם עצמו קיים הוא, וכמו"כ מי שאינו יודע לשיר ולזמר, הוא ריק מן המעלה הזו של זמרה. אבל לעומת זה אם האדם עצמו מת, לא שייך לומר שהוא ריק מן המעלה של החיות, אלא הוא עצמו אינו קיים כלל ועיקר. **וזהו פירוש** הפסוק אמר הח"ח: "כי לא דבר ריק הוא מכם" כי אם אדם חסר לו תורה איננו ריק מן המעלה של תורה, אלא כל האדם חשוב כמת ואיננו קיים כלל, והטעם "כי הוא חייכם", ובלי התורה האדם הוא מת, וכאין ואפס הוא נחשב. התורה איננה מעלה נוספת בחיי האדם אלא היא חיינו ואורך ימינו, ואין מציאות לאדם כלל בלא תורה

(חפץ חיים)

מיתה". וכתב המהרש"א, שהמלה "סם" רומזת כבר לשני סמים, שכן האותיות הנסתרות שבאותיות ס' וס', אף הן עולות בגימטריה "סם" (-סמ"ך - מ'ך שוה ס', ומ"ם - גם האות הנסתר מ'). והיינו, שאם זכה ולמד התורה לשמה נעשית לו סם חיים, ואם לא נעשית לו סם המות. **ומדויק** בזה לשון הגמרא "למיימינים בה סמא דחיי, ולמשמאילים בה סמא דמותא" (שבת פח, ב), כי "למיימינים בה", היינו שלמדו לשמה, נעשית התורה לסם הימני, הוא הגלוי שבתבית "סם", כלומר סם חיים, ו"למשמאילים בה", שלמדוה שלא לשמה, נעשית סם מיתה, המרומז בחלק הנסתר של תבית "סם", אשר הוא בצד שמאל. על פי זה יבואר כך מאמר חז"ל "ואם הוא ריק, מכם הוא". כי הנה האותיות הנעלמות לאותיות "סם", הן האותיות מכם"ם. לכך דרשו "כי לא דבר ריק הוא מכם, ואם הוא ריק, מכם הוא", כלומר, משום שלמדתם שלא לשמה, ולקחתם את הסם שמשמאל, המורכב מהאותיות "מכם" שממלאות את האותיות "סם".

(פרפראות לחכמה)

דברי תורה מרבותינו הק' מבעלזא

ומיתות ב"ד וחלול השם **אמנם** גם בזמן הזה ישנה עצה להשיג כפרה על הקלות והחמורות, והיא על ידי תשובה בצירוף לימוד התורה, כמו שכתב רבינו יונה ב"שערי תשובה" (שער ד' אות טז). וזה שאמרו בספרי: "יערף כמטר לקחי, אין לקחי אלא דברי תורה שנאמר (משלי ד, ב), כי לקח טוב וכו... כשעירים עלי דשא, מה שעירים הללו באים על חטאות ומכפרים", והיינו שעיר המשתלח המכפר על כל פשעיהם לכל חטאתם, כולל עון חילול השם, "כך ד"ת מכפרים על עבירות" הקלות והחמורות, כולל עון חילול השם. (כ"ק מרן מהר"ד ז"ע)

יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי. (לב, ב).

איתא מהרה"ק הרבי מלובלין ז"ע שאם אדם לומד דף גמרא לשם שמים קודם התפילה מזמר בזה את הקליפות ועשה לו דרך לעלית התפלה. והוא כי המאור שבתורה שבעל פה מעורר לבו לתשובה. והנה 'לקחי' הוא התורה כדכתיב (מישלי ד, ב): כי לקח טוב נתתי לכם תורת אל תעזובו, וזהו: יערף כמטר לקחי על ידי לימוד התורה קודם התפילה עורפין ומכריתין את ההתנגדות דקדושה, ועי"ז: "תזל כטל אמרתי" - שהיא התפילה, כיון שיוכלו להתפלל במחשבות טהורות ותתקבל התפלה באין מונע.

(כ"ק מרן מהר"ש ז"ע)

סימן הזי"ו ל"ך, רמז על הסי' הזי"ו ל"ך, לפי מה דאי' בסנהדרין (לא): ששלחו ליה למר עוקבא לדזי"ו ליה כבר בתי"ה, ופרשי' שם שהיה בעל תשובה, וע"כ ולכך שלחו בלשון הזה. לרמז זה הענין חלקו סדר הקריאת הפרשה בסימן זה הזי"ו ל"ך, כי פ' האזינו קוראים תמיד בימים שכל ישראל שבים בתשובה וסימנא מילתא היא שנתקבלה תשובתם אכ"ר. ע"כ. (כ"ק מרן מהר"ד ז"ע)

יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי כשעירים עלי דשא וגו'. (לב, ב)

ובספרי: כשעירים עלי דשא, מה שעירים הללו באים על חטאות ומכפרים, כך דברי תורה מכפרים על עבירות". הנה מצינו בחז"ל (יומא פו). ארבעה חלוקי כפרה, והחמור בהם הוא עון חילול השם אבל מי שיש לו חילול השם בידו אין כח לא בתשובה לתלות ולא ביוהכ"פ לכפר ולא ביסורין למרק, אלא כולן תולין ומיתה ממרקת", עיי"ש. **אך כבר כתב הרמב"ם** (הל' תשובה פ"א ה"ב) "שעיר המשתלח מכפר על כל העבירות שבתורה הקלות והחמורות... החמורות הן שחייבין עליהם מיתת ב"ד או כרת ושבועת שוא ושקר... בזמן הזה שאין ביהמ"ק קיים ואין לנו מזבח כפרה אין שם אלא תשובה", ועל כך מונה והולך את הד' חלוקי כפרה. מבואר מדבריו שבזמן המקדש היה שעיר המשתלח מכפר על כל הד' חלוקי כפרה, כולל כריתות

סיפור על פרשת השבוע

והיה לו חלישות הדעת גדולה אשר בדיוק בעת אשר כולם מתעצמים ומתאמצים להתפלל בכוונה גדולה, הרי הוא אינו יכול להתפלל, אך התחזק והתאמץ מאוד עד שעלה בידו בקושי להתפלל עם פירוש המילות כאדם פשוט, אחר סיום התפילה, ניגש אליו חו"ז הרה"ק רבי נחום זי"ע ואמר לו: בני, מה הוא הרעש הגדול שפעלת בתפילת המנחה שלך, כי כמה אלפי נשמות נדחות היה להם תיקון בתפילה. צדיקי דורו העריכוהו והוקירוהו ואף הפליגו בשבחו. היו מהם שאמרו: "בברדיטשוב דר יהודי - כוונתם להרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע המורה וצועק שיש אלוה בעולם, ובפרובישיט דר יהודי - כוונתם להרה"ק רבי שלום שכנא זי"ע המורה איך עובדים אותו ער האט געזאגט אמאל א גרויסען יסוד אין עבודת ה', א משל אז א מענטש פאלט אריין אין די בלאטע, אז ער וועט זיך גלייך פארען מיט דעם און ער וועט דאס אפוישען וועט ער ווערען נאך מער פארשמירט, אז ער וועט דאס לאזין אהפטרקיענען איז דעמאלטס מיט איין וויש גייט דאס אינגאנצין אוועק, די זעלבע זאך אמאל א מענטש פאלט אריין בשעת א נסיון ער האט נישט געקענט זיך מתגבר זיין אויפ'ן יצה"ר, אז ער וועט זיך גלייך פארען וועגען דעם אויף צו רייניקען טויג דאס אמאל נישט ווייל אפילו צו טראכטין דעם צד השלילי איז אויך נישט גוט, זאל עהר זעהן עוסק זיין אין טוב אין עשה טוב, דורך דעם וועט ער קענען שפעטער געבין איין וויש וועט דאס אינגאנצין אוועק גיין.

הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע בעל "חסד לאברהם" י"ב תשרי תקל"ז

אין זה אדם, כי אם מלאך אלקים! ובמוצאי ת"ב אכל המלאך הק' בצל ועוד משהוא, והשיג הרה"ק רבי יצחק את הכוונות שמכוון המלאך באכילת הבצל. כשחזר לביתו אכל ג"כ בצל וכיוון את אותן הכוונות, ויהי בלילה ראה בחלום איך שמלאך אחד מחקהו בכל תנועותיו בתפילה ואכילה וכו', וצעק עליו: מחוצף! וענה לו המלאך: ומדוע חקית אתה את רבי אברהם המלאך? ומקובל שכך היה דרכו של רבינו מדי שנה בשנה, וכאשר בא השמש והתעורר מאבלו, היה שואל: נו, האם משיח כבר בא? אביו המגיד הק' זי"ע בא אליו בטענות על שהוא מתנהג הרבה יותר מכח אנושי, ואי אפשר בדרך זה להתקיים בעולם, ענה לו שאתה פלישיגער טאטע (אבא מבשר ודם), ואחרי שהמגיד הק' זי"ע נפטר בא לבנו מעולם אמת ואמר לו עכשיו אני כבר לא פלישיגער טאטע, ואומר לך שאי אפשר להתנהג כך בעולם הזה, ענה לו היית פעם פלישיגער טאטע. וע"ז אמר לו המגיד הק': הלא לקחת ירושה ממנו, והשיב המלאך כי הוא מוחל את הירושה הזאת ותיכף נשרפו כמה חפצים קטנים שהיו לו מירושת אביו הק'. על אף פרישותו והתבודדותו נתלקטו אל רבינו סגל מחבורת גדולי תלמידי אביו הקדוש זי"ע לקבל תורה מפי, ובפרט הרה"ק רבי שניאור זלמן מליאדי - בעל התניא זי"ע שרבינו למד עמו ביחידות בתורת הנסתר על פי פקודת אביו הק'. לימים סיפר בעל ה"תניא", שהיו לומדים שיעור קבוע כל יום שלש שעות. ופעמים בהגיע הזמן שהיו צריכים לסיים את חוק לימודם בצוותא, ונפשו חשקה להמשיך בלימוד עמו, מה עשה? היה - בעל התניא - לוקח בחשאי את שעונו של רבינו ובאין מרגיש היה מסבבו ומקדימו בשעה אחת בגעגועים היה מתבטא על לימודם בשעה זו, שהיה מתוק וטוב, מים גנובים ימתקו" (משלי ט, יז), ואכן מרגלא בפי חסידי חב"ד שכל הדרושים הגבוהים של בעל התניא המה ממה שקיבל מפי המלאך הקדוש.

נשבא הרה"ק מליאדי בעל התניא זי"ע בפעם הראשונה אל המגיד הגדול למעזריטש, שהה שם כמה שבועות ולא הרגיש שהועיל משהו לנפשו עד שרצה לחזור לביתו. כשנכנס ליטול ברכת הפרידה אמר לו המגיד הק' שיכנס להיפרד גם אצל בנו רבי אברהם. בשעת פרידתו אמר לו המלאך: ראה נא את הסוס, העגלון מכה אותו והוא בורח הימנו, והעגלון נוסע איתו יחד ומכה אותו שוב והוא בורח הימנו וכן תמיד, וחושב שהוא בורח מן המכות, אבל בר דעת יסתובב להתבונן מי הוא המכה אותו? ועל מה?... והכיר עד היכן דברים מגיעים ונשאר שם.

הרה"ח ר' יוסף הורנשטיין ז"ל מביא מה ששמע מהגה"ח ר' משה דיין בבארדיטשוב כי

בסנדקאות ואז יזכו לראותו, וכיבדו אותו בשנדקאות, ובאו כל בני העיר לראותו כי אמרו שעתה בודאי יגלה קצת את הטלית, ואכן כאשר גילה פניו מיד נפל פחד גדול על כל הנאספים, וכולם ברחו מבית הכנסת ובדוחק יכלו למצוא מנין לברית מילה. וגם הקוואטער והמוהל פחדו והרה"ק רבי נחום מצ'רנוביל זי"ע הי' המוהל ונפל ממנו סכין המילה, ורק בדרך נס מל את התינוק, ואחר הברית שאל הרה"ק ר"נ מצ'רנוביל זי"ע את המלאך מהיכן לקח יראה גדולה כזו, והשיב "אזא גרויסער רבש"ע ווי האט מען נישט מורא". וכשחזר הבעל מאור עינים זי"ע לביתו לא הי' יכול להירגע שעה ארוכה. וכשהגבאי ניסה להשקיט את רוחו הסוערת במזגו לו לשתות מאן בדבר ולא נגע בכוס באומרי כיצד אפשר לשתות כאשר רואים ושומעים כיצד אדם עובד את השי"ת בעבודה מופלאה כזו שאין כדוגמתה.

"המלאך" כאמור, זה תוארו וזה זכרו בפי כל. צדיקי הדור התבטאו עליו דברים נשגבים כמו, שאביו המגיד הקדוש זי"ע הולידו בתור נשמה ללא גוף. הדברים מבוארים בדברי נכדו הרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב זי"ע "למה קראו את זקני הרה"ק רבי אברהם בשם "מלאך", והלוא הצדיק הוא יותר גבוה ממלאך שהוא "עומד והצדיק נקרא "הולך"? אמנם נשמתו היה גבוה מאוד יותר ממלאך ושרף, אך הגוף שלו היה מזוכך ומקודש כמו מלאך אלקים עוד סיפר הרה"ק מטשארטקוב זי"ע הרבי ר' ברוך ממעזבוז ואחיו הרה"ק בעל "דגל מחנה אפרים" השתוקקו לראות את פני רבינו ולמה מרעשים כך העולם לקרותו בשם מלאך, אך כשהגיעו לביתו וראו מבעד החלון את תואר צורתו הק' נתמלאו פחד ויראה, ונסו על נפשם, ובעת מנוסתם מרוב פחד איבד הרבי ר' ברוך אחת ממנעליו, ומידי אחיו נפל ספר תהילים שהחזיק בו.

הרה"ק הרבי ר' יחיאל מיכל מזלצטשוב זי"ע שלח את בנו הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זי"ע פעם בערב תשעה באב להיות אצל רבינו. בליל ת"ב הלכו שניהם יחדיו לבית הכנסת ויהי כאשר נתיישבו על הארץ והחלו לומר "איכה", הרכין רבינו את ראשו לבין ברכיו וידום כשסיימו כל הקהל וכבר הלכו איש איש לביתו, נשאר רבינו על מכונו וראשו עדין מונח בין ברכיו. המתין לו הרה"ק מראדוויל שעה ארוכה, וכיון שראהו שאינו זע ואינו נע ממקומו הלך לאכסנייתו. וישכם הרה"ק רבי יצחק בבוקר ללכת לביהכ"ס ומה נדהם בראותו את רבינו עדיין מתאבל ויושב כפוף באותו מצב שהשאריו, ללא כל תנועה. כך ישב כל היום מערב עד ערב, ויהי כאשר פנה היום ורבינו הרים ראשו, ועל מקומו היה כנחל דמעות, ענה הרה"ק רבי יצחק בהתפעלות ואמר "אכן

הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע נולד בערך בשנת תק"א. לאביו הגדול הרבי ר' בער המגיד הק' ממעזריטש זי"ע. היה חתן הרה"ק רבי משולם פייבוש מקרעמניץ זי"ע, בעל "משנת חכמים". מעודו קידש עצמו בקדושה יתירה והרבה בתעניות וסיוגים מתוך פרישות והתבודדות. היה יושב כל היום עטוף בטלית ומעוטר בתפילין והגה בתורה מתוך דביקות עילאית עד שגדולי וצדיקי הדור העידו עליו כי נתפשט כולו מן הגשמיות ועלה ונתעלה להיות כמלאך ה' צבאות. ומכאן שמו נקרא - "המלאך" עקב התבודדותו לקונו ופרישתו מן הציבור לא ירש את ההנהגה בהסתלקות אביו הקדוש, כי מחמת רום ערכו וקדושתו הנשגבה לא היה ביכולתו לרדת למדריגת התחתונים כדי להגביהם, ובאותה בחינה שנמצא בדברי קדשו בהקדמה לספרו הק' "חסד לאברהם" י"ש שני מיני צדיקים, הא' הוא צדיק עילאה שאין יכול להנהיג הדור, שאין הדור יכול לסבול אותו, כי הוא משכיל גדול... דהיינו ההשגה שלו היה כל כך גדול שאין הדור יכול לסבול אותו, כי הוא מחכמה עילאה, שאין יכול לבוא למדריגת תחתונים כדי להגביה הדור". קדוש ישראל מרוזין זי"ע סיפר, כי אכילתו של זקינו המלאך היתה עור של יונה פעם אחת במעת לעת, ואדם אי אפשר שיחיה מאכילה זו, בהעידו עליו כי היה דבוק תמיד בבורא העולם ב"ה ללא הפסקה אפילו רגע אחד בלבד, פעם דיבר על ענין החומרות לגבי פסח באמרו שצריכים להיות מלאך בכדי להחמיר, וזה היה זקינו המלאך, וסיפר כי הרבי ר' בער אביו, זי"ע הקפיד לקחת מצות מצוה מבנו שהחמיר על עצמו.

כמו כן סיפר שאירע פעם להרבי ר' זושא זי"ע מאניפולי שנפלה עליו יראת המלאכים היראים מהשי"ת "ולא יכול היה לסבול אותה וביקש מהקב"ה שתסור מעליו היראה, אבל זקני שהיה מלאך בעצמו לא נזקק לבקש על סילוקה!" כחצי שנה קודם פטירתו נתקבל - בהשפעתו של הרה"ק רבי נחום מטשערנאביל זי"ע - למגיד בק"ק חוואסטוב, בה הוסיף בחיי הפרישות ורק לעתים רחוקות היה יוצא ונגלה לעיני הקהל, אולם פחדו נפל על כל רואיו, כי יראו מהביט על צורתו הקדושה.

רבים מצדיקי הדור היו באים לבקרו בהיכלו, וביניהם הרה"ק רבי ברוך ממעזבוז, הרה"ק רבי נחום מטשערנאביל והרה"ק רבי יצחק מראדוויל זי"ע. בעיר שכיהן כרב טענו כנגדו הבעלי בתים, על שאף פעם אינם זוכים לראות פניו כי תמיד הוא מעוטר עם הטלית על הפנים ואי אפשר לראותו, והציע להם הרה"ק רבי נחום מטשערנאביל זי"ע שיכבדו את רבם הק'

זרכו של המלאך היה לקדש בליל שבת בשעה מאוחרת מאוד, ובנו הרה"ק ר' שלום מפרוהבישט על אף היותו נער קטן עדיין, התאמץ פעם בבקשתו שיניחוהו לשמוע קידוש מאביו, ואכן בליל שבת בעת הגיע זמן הקידוש העירוהו משנתו, ותפס את מקומו ליד מקום אביו הק', ובהיכנס אביו הק' לאמירת הקידוש פנה הילד לאביו ואמר לו שבת שלום, ונשקו אביו על מצחו אז, ונכית ראשו מהנשיקה עד כי הרגיש זמן רב את הכויה הזאת. במיוחד היתה דביקותו נראית בעת עבודת הקודש בהם הגיע לפעמים למצב של כלות הנפש, וסיפר כ"ק הרה"ק מהוסיאטין זי"ע אשר פעם בעת תפילתו של הרה"ק המלאך זי"ע הרגישו הנוכחים שהוא קרוב לכלות הנפש ממש, אז ציוה הרה"ק הבעל התניא להסיר ממנו את התפילין דרש"י ולהניח עליו תפילין דר"ת, וכן עשו ושבה אליו רוחו, וכשסיפרו זאת להמלאך אמר: והחכמה תחיה את בעליה (דא"י בכתבי האריז"ל דתפילין הוא בחי"ח חכמה")

תורתו היא מאירת עינינו בספה"ק חסד לאברהם אשר הותיר רבינו בכת"ק אולם היות וכתביו הקדושים אשר היו מונחים בבית גנזי נכדו הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע ולקחו הימנו בעת שנרדף ונחבש בית האסורים ונאבדו, אי לכך נדפסו מהעתקה נאמנה - שהיתה בידי הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע והביאום אל הרה"ק מרוזין זי"ע - חוץ מההקדמה שבראש הספר, שהיא מעצם כתי"ק, המשמשת כבנין אב לתורת הקבלה בעבודת החסידות.

המגיד הק' ממעזריטש זי"ע א עשה שאלת חלום מן השמים שיגידו לו מי התלמיד חכם שבדור כדי שיוכל ליקח את בתו לאשה עבור בנו הק' רבי אברהם שנקרא בפי כל צדיקי הדור בשם המלאך הק', ויענו לו מן השמים כי רבי פייביש מעיר קרעמניץ שברוסיא בעמחמח"ס משנת חכמים הוא התלמיד חכם שבדור (אותו הכתיר בעל הנודע ביהודה בהסכמתו כאחד מן התנאים). ושלה המגיד אליו שליח מיוחד כי הוא רוצה לשדך את בנו עם בתו הצ', ענה רבי פייביש טוב אבל אני צריך לבחון את החתן קודם אם הוא יכול ללמוד, ולקח עמו רבי פייביש באמתחתו רמב"ם שהי' קשה לו מאוד ונסע להמגיד שיתרץ לו, אח"כ שלח משום ברכת מז"ט לביתו ולבתו הצ' ולהודיע כי כבר כתב התנאים עם בן של המגיד זי"ע רבי אברהם שנקרא המלאך, והא בא עם החתן לביתו. וכשמעו תלמידי ישיבתו על דבר בואם הכין כל אחד מהם לפלול עצום וכל מה שהיה קשה לו, כי כידוע היה המשנת חכמים ראש ישיבה וגאון עולם, והבינו שכיון שבחר בו לחתן עבור בתו שמסתמא גם הוא חריף עצום ויפללו עמו. וכשבאו המחותר עם החתן לביתו היו שם כל בני הישיבה ונתנו שלום, והחתן עמד אצל החלון והביט החוצה ומנגד היה שם הר גבוה מאוד והחתן עומד בלי להתנועע ומביט על ההר זמן רב עד שנלאו כל התלמידים לחכות, וניגשו לראש הישיבה שיבקש נא מהחתן שיתחיל עמם בפלפולא דאורייתא ולתרץ להם כל דבר הקשה

כדת, רבי פייביש ידע והכיר את קדושת החתן וירא מגשת אליו לבלבל את מוחו, אבל התלמידים לא עזבו את רבם עד שהלך ונגע לו על גב ידו ואמר לו בבקשה ובדרך ארץ, קינדס לעבן ס'דאך נישט מער ווי א בארג וואס קוקסטו אזוי לאנג אויף איהם? ענה לו המלאך, אט דאס טראכט איך טאקע אזוי לאנג, אויף דעם בארג, די ביסט דאך נישט מער ווי א שטיק ערד וואסזשע ביסטו ביי זיך אזוי גרויס און אזוי הויך.

וכה סיפר הרה"ק מרוזין זי"ע אבי זקני הגה"ק מו"ה פייביש קרעמניצער זי"ע חותנו של הרה"ק רבי אברהם המלאך שחיבר את הספר משנת חכמים, וחזר ואמר המשנת חכמים היה גאון גדול, וכאשר היה לו איזה קושי בלימוד ולא יכול להבין התענה הפסקה וגילו לו מן השמים, כה היה דרכו בקודש מעודו, פעם אחד לא יכול להבין איזה ענין בחידושי הר"ן והתענה הפסקה כאשר היה רגיל וגילו לו מן השמים, והוא היה פלגאה על המגיד ממעזריטש הרב הצה"ק מו"ה דובער זי"ע, ומרגלא בפומיה היה אני לא ידעתי מדוע קוראים אותו רבי, ותדיר ראה לפני חלונות ביתו רבים נוסעים למעזריטש באומרם שנוסעים הם להרבי ר' בער, והוא היה מתנגד על הדבר ותמה ע"ז תמיהה גדולה. **ויהי אחרי** אשר גילו מן השמים את הקושיא שבספר הר"ן ע"י התענית הפסקה, ונתיישב בדעתו לנסוע למעזריטש ולשאול את פי המגיד את הפשט שבספר הר"ן, ואם יגיד לו את הפשט אזי יסכים לקרוא אותו רבי, וכן עשה ושכר עגלה ולקח עמו את ספר הר"ן, כי אמר פן אין לו ולא ימצא אצל המגיד בביתו ספר הר"ן ונסע לשם וכאשר בא למעזריטש עמד עם העגלה לפני פתח בית המגיד, וירד מן העגלה וספר הר"ן תחת זרועותיו ורצה לכנוס לחדר אשר שם היה המגיד והגבאי העומד על הפתח לא נתן לו לכנוס לחדר וכאשר שמע המגיד את קולו, צוה להגבאי להכניסו לחדר. וכשבא לחדרו נתן לו המגיד שלום, והוא אמר להמגיד בזה"ל שמעתי עליכם שקוראים אתכם רבי, כאשר תאמרו לי את הפשט בספר הר"ן בזאת אדע שטובים המה וישרים בלבבותם אלו שקוראים אתכם רבי, ואח"כ אמר לו המגיד הפשט שבספר הר"ן כאשר איש הישראלי אומר אשרי, (וחזר ואמר הצדיק בזה"ל אבער אזוי וויא א יוד זאגט אשרי) ויהי כאשר שמע וראה הגה"ק זקני מו"ה פייביש זי"ע שהוא היה צריך להתענות הפסקה שיגלו לו מן השמים והוא אמר לו כאשר יאמר איש הישראלי אשרי, הודה לו שצריך לקרות לו רבי, ובא עמו בהתקשרות שידוך ולקח לו את בנו הצדיק הק' מו"ה אברהם המלאך זי"ע לחתנו ונתן לו את בתו הצדקת זצ"ל. **מי בא בסוד קדושים**, אך בחרדת קודש נציין מה שכתב בהקדמתו ל"חסד לאברהם" אודות היראה והענווה, דברים שעליהם נאמר: ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא (מלאכי כ, ז), בהיותם תואמים לדרכו בקודש בנתיב לא ידעו עיט, והן הם דברי קדשו אודות מעלת הרועה הנאמן שהיה "בענוה גדול מכל

הנביאים ומכל העולם, אשר לפניו לא היה כמוהו, ואחריו לא יהיה כן, דכתיב: והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה (במדבר יב, ג), וכתבי: ולא קם נביא עוד כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים (דברים לד, ז), וכתבי: ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלקים (שמות ג, ו), וכמו שהיה גדול ביראה וענווה מכולם, דכיון שהוא גדול בענווה, כל שכן שהוא גדול ביראה, דכתיב: עקב ענוה יראת ה' (משלי כב, ד), וכמו שהיה גדול במדריגות אלו יותר מכולם, כן היתה השגתו ונבואתו למעלה מכולם.

מונב באורח לחיים (פר' נח) בדרך שיחת חולין של ת"ח, שמעתי מהרב בוצינא קדישא מוהר"ר אברהם בן הרב הגדול והקדוש בוצינא קדישא המפורסם מוהר"ר זוב בער זלה"ה, שאמר משל לשני כיסים, באחד מונח בו אבנים טובות והכיס השני מונח בו אבנים פשוטים, היתגאה כיס זה שמונח בו אבנים טובות על הכיס שמונח בו אבנים פשוטות כיון שאין זה מצד מעשיו, רק רצון המנח בו וכן הוא באדם. ודפח"ח. יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ (אבות ב. ב). "יפה היא התורה הנלמדת עם דרכה של ארץ, כשם שהארץ הכל צומח מתוכה, וממנה קיום לכל ונותנת חיים לכל חי, ואעפ"כ הכל דורכים עליה ואינה מתרעמת עליהם, כך גם צריך להיות דרכם של לומדי תורה, להחזיק במעוז מדת הענוה וההכנעה, ואז תורתם עולה יפה וקיימת לעד" (משמיע שלום).

סיפר הרה"ק רבי מנחם נחום משטעפינישט זי"ע: באחת העיירות היו לו לזקני "המלאך" הקדוש זי"ע שני חסידים מנגידי העם שהיו מקושרים עליו והיו רגילים לנסוע אליו לעתים קבועות יחד בצוותא לדאבון ליבם סבלו השנים מיסורי נפש - כל אחד מצרה אחרת שהעיקו עליהם האחד נתקיים בו ה"מוצא" במלואו אשתו אשר היתה רעה אליו מר ממות, ורצה מאד להיפטר ממנה ולגרשה מעל פניו, ואילו השני היתה לו נחלה בשווי של מאה אלף זוז, והיות וחובותיו הגיעו לסכום של כעשר אלף זוז, רצה למכור מאחוזתו כדי להשקט את נושיו אשר נגשו בו תמידין כסדרן. אולם רבם המלאך מנע משתיים מלעשות את חפץ ליבם וכיון שכלו סבלו השנים צער יגון ואנחה. **ויהי היום**, ואל יכל החסיד שסבל מנושיו התובעים לסבול עוד את משאו, ובאין ברירה בצר לו מאוד הלך ומכר אחוזה קטנה מנחלתו, די להשקט את נוגשיו. כמובן בלא שאלת פי המלאך הק', כי ידע מכבר שלא יתנהו למכור והיה כאשר מכר הנחלה נחלה ונפל למשכב על ערש דוי **והנה** הגיע העת שבו היו רגילים לעלות אל הקודש לחסות בצל המלאך הק', ובא אליו רעהו החסיד לשאול לנפשו בענין הנסיעה בצוותא אל רבם השיב לו הלה הרי עיניך תחזינה את מצבי אשר הנני שוכב מוטל על ערש דוי ולא אוכל לנסוע, אולם זאת שאלתי בבקשתי. עשה עמי אות לטובה, וקח ממני את ה"קוויטל" והפדיון נפש שהכנתי ובהכנסך לפני ולפנים תמסרהו לרבינו ותזכירני נא לפקודת ישועה

ורחמים ויהי כאשר הגיע החסיד בגפו ונכנס אל קודש הקדשים, שאל אותו "המלאך" איה חברך, מדוע לא באתם ביחד, כדרככם מימים ימימה השיב החסיד: נבצר ממנו לבוא מפאת חוליו, וביקש ממני להזכירו לטובה, והנה הקוויטל ופי"נ ששלח למסור לרבינו. כששמע זאת המלאך הק, נאנח ואמר אוי ווי בודאי מכר מאחוזתו. התחיל החסיד חבירו להמליץ טוב בעדו, כי לא עשה זאת אלא מפני ההכרח שכבר נתמלא סאה יסוריו שסבל מלחציו.

וען המלאך הק' ויאמר: אומר לך אלו הדברים הם כבשי דרחמנא שאין דרכי גלגות טעמם ונימוקם, אבל ההכרח לא יגונה למען תדעי כי לפעמים עונה הצדיק נגד רצון השואל. ועם כל זאת מוכרחים לשמוע אל פקודת הצדיק ולא לשנות. דהנה כתיב (איוב לו, כט): "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר להשיב נפשו מני שחת לאור באור החיים", ואיתא בזוה"ק שאדם שחטא ומת בלא תשובה רח"ל, שולח אותו השי"ת בגלגול עד ג' פעמים, כדי לתקן עותתו. וכאשר עברו ג' פעמים ולא תיקן, שוב אין לו תקנה: ח"ו אבל הרי השי"ת הוא בכל זאת בעל הרחמים, ומרחם על בריותיו, וכל חפצי ורצונו ית' שבל ידח ממנו נדח, על כן הוא עושה חסד חינום עם האדם ושולח אותו שוב פעם, פעם רביעי, לזה

העולם כדי שיוכל לתקן, אך כיון שבאמת הלוא זה אין לו זכות לחיות בזה העולם פעם רביעי, מה עושה בעל הרחמים ית"ש? נותן הוא לו חיים כאלה שאינם נחשבים כחיים, דהיינו שמזמין לו אשה רעה או נושים הרבה. דהנה אמרו חז"ל (עירובין מא). שלשה אין רואין פני גיהנם, אלו הן: דקדוקי עניות וחולי מעיים והרשות ("מי שיש לו נושין" רש"י) ויש אומרים אף מי שיש לו אשה רעה" כי מחמת היסורים שיש להם, הם ממאסים עליהם את החיים בכאן, אבל זה גופא גורם להם שיוכלו לחיות בכאן לאורך ימים בלי שיקטרו עליהם ועל חיותם בזה העולם.

סיים המלאך זי"ע דע לך, אתם שניכם הנכם מאותם הגלגולים, ובאתם לזה העולם רק בתנאי שלא יהיה לכם חיי נחת, ועי"ז תוכלו להאריך ימים על האדמה, ותוכלו לתקן את אשר שחתכם בגלגולים הראשונים, וזה רוצה ליקח מנוחה לנפשו?...

לא זכה הדור ואיש האלקים שהיה כבן ל"ו שנים בלבד חלה ביום הכיפורים תקל"ז וכעבור יומיים ב"ב תשרי עלתה נשמתו הטהורה למרומים ומנוחתו כבוד בחאוואסטוב הסמוכה לקיבו, מסופר, כי במוצאי היום הקדוש שלחו שליח להרה"ק רבי מנחם נחום מטשרנוביל זי"ע שיתפלל עבורו, וכאשר

נתקבלה הידיעה על פטירתו העלימו ממנו, אך באחד מימי חול המועד גילה לו אחד ממקורביו על הסתלקות המלאך, "התחיל הרה"ק ר' נחום זי"ע להכות את ראשו בכותל ובכה בכיה גדולה ערך שתי שעות ולא יכלו להשתיקו, עד שלקחו את הרה"ק ר' נחום על זרועם ונשאו אותו לסוכה, ואמרו: רבי, זכרו כי היום יום טוב, ונח מבכיתו והתחיל לספר בשבחי.

ה' בדד ינחנו ואין עמו על נכר (לב, יב). הנה, כשאדם מקבל את הכל באהבה ושמחה, ומאמין שהכל הוא טוב וחסד, כמו שאמרו חז"ל (ברכות מ). לומר: "כל דעביד רחמנא לטב עביד". אזי על ידי זה "ממילא מנתקים הגבורות לחסדים, ואין פגע רע מושל עליו". הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע אמר עליו: "אם היה מאריך ימים היו כל הצדיקים שבדור נכנעים לפניו וסרים למשמעותו".

השאר אחריו שני בנים כיוצא בו הרה"ק רבי ישראל חיים מלודמיר (חתן הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע שגידלם וחנכם לשני היתומים בביתו והי' ישן בין הילדים ואמר הם ממלכות בית דוד ואני משיח בן יוסף) והרה"ק רבי שלום מפראהבישט (אביו של הרה"ק רבי ישראל מרוזין), זי"ע.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

"אנוכי השם אלוהיך" הנזהרים שלא לדבר כל התפלה, קריאת התורה וכן גברא מקימים בכל רגע ורגע מצות עשה דאורייתא של "אנוכי השם אלוהיך" ויש קונה עולמו בשעה אחת (ספר מודא מקדש לרבי ייבי זי"ע)

<p>לעילוי נשמת הרב החסיד ר' אלעזר צבי מאייער ז"ל בן הרה"ה ר' נתן בנימין ז"ל גלב"ע י"ב תשרי הונצח ע"י בנו הרה"ה ר' אברהם היים מאייער שליט"א</p>	<p>לעילוי נשמת הרב החסיד ר' אלעזר צבי מאייער ז"ל בן הרה"ה ר' נתן בנימין ז"ל גלב"ע י"ב תשרי</p>
<p>לעילוי נשמת הרב ר' יוסף הכהן ז"ל בן שיבדלחט"א הרה"ה ר' אברהם הכהן אולמאן שליט"א גלב"ע י"ב תשרי תשע"ב הונצח ע"י משפחתו החשובה שיחיו</p>	<p>לעילוי נשמת האשה החשובה מרת אסתר פייגא ע"ה בת הרה"ה ר' צבי ז"ל נפטרה י"א תשרי תשס"ו הונצח ע"י בנה הרה"ה ר' ישראל יוסף זועבער שליט"א</p>
<p>לעילוי נשמת האשה החשובה מרת אסתר פייגא ע"ה בת הרה"ה ר' דוד ז"ל נפטרה י"ב תשרי תשל"ב הונצח ע"י בנה הנדיב הנכבד הרב החסיד ר' דאובן ברייש שליט"א</p>	<p>לעילוי נשמת הרב ר' דוד ז"ל גלב"ע י"ג תשרי תשע"ג הונצח ע"י חתנו הנדיב הנכבד הרה"ה ר' אהרן פריעדמאן שליט"א</p>

<p>לעילוי נשמת הרה"ג ר' יצחק דוד פריעדמאן ז"ל בן הרה"ה ר' חיים יחזקאל ז"ל וזוגתו האשה החשובה מרת רחל ע"ה בת הרה"ה ר' שלמה ז"ל</p>	<p>לעילוי נשמת האשה החשובה מרת גיטל עלקא ע"ה בת הרה"ה ר' יוסף ז"ל בן הרב החסיד ר' צבי ז"ל תנצב"ה הונצח ע"י משפחתו החשובה שיחיו</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ה ר' צבי אליהו שטרנאוט ז"ל בן הרה"ה ר' ליפא ז"ל גלב"ע י"ח טבת תשע"ד תנצב"ה</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ה ר' ישראל חיים ז"ל בן הרה"ה ר' דוד רובינשטיין ז"ל ולע"נ זוגתו האשה החשובה מרת צפורה מרים ע"ה בת הרה"ה ר' מנחם הלל ז"ל תנצב"ה</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ה ר' דוד יוסף אונגר ז"ל בן הרה"ה ר' אברהם יהודה ז"ל מרת רבקה ע"ה בת הרה"ה ר' יוסף ז"ל תנצב"ה</p>
<p>לעילוי נשמת הרב החסיד המפורץ פרוץ שטראסבורג ז"ל בן הרה"ה ר' יחזקאל ז"ל וזוגתו האשה החשובה מרת יהודית ע"ה בת החבר ר' יוסף ז"ל חונצ ע"י בנו הנדיב הנכבד הרה"ה ר' יוסף שטראסבורג שליט"א</p>	<p>לעילוי נשמת העסקן המפורץ הרב החסיד ר' יואל בן ציון פרקש ז"ל בן הרב החסיד ר' ארי' תשע"ה גלב"ע י"ט אדר תשפ"ו הונצח ע"י משפחתו החשובה שיחיו תנצב"ה</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ה ר' יחיאל אויש ז"ל בן הרה"ה ר' בנימין זאב צבי ז"ל גלב"ע י"ב תשרי תשס"ו תנצב"ה וזוגתו האשה החשובה מרת שפרה ע"ה בת הרה"ה ר' יוסף שאול ז"ל</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ה ר' יצחק ישראל העכט ז"ל בן הרה"ה ר' אברהם ז"ל גלב"ע י"ד שבט תשנ"ו וזוג האשה החשובה מרת נחמה העכט ע"ה בת הרה"ה ר' ירמיהו אהרן ז"ל נפטרה כ"א אדר א' תשע"ו</p>	<p>לעילוי נשמת הרב החסיד המפורץ מנחם שמואל חיים ז"ל בן הרה"ה ר' אפרים ז"ל וזוג האשה החשובה מרת יוסל פריעדמאן ע"ה בת הרה"ה ר' משה יוסף ז"ל וזוגתו ע"י משפחתו החשובה שיחיו</p>
<p>לעילוי נשמת הרה"ג ר' אברהם אליהו איינהורן ז"ל בן הרה"ה ר' שלמה יוסף הכהן ז"ל וזוגתו האשה החשובה מרת נחמה ע"ה בת הרה"ה ר' אליהו ז"ל חונצו ע"י משפחתו החשובה שיחיו</p>	<p>לעילוי נשמת האשה החשובה מרת רבקה פיגלא איגל ע"ה בת הגאון ר' שמחה בונם בויס ז"ל הונצח ע"י משפחתו החשובה שיחיו תנצב"ה</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ה ר' מנחם מנדל ז"ל בן הרה"ה ר' ישראל וועטנשטיין ז"ל חונצ ע"י בנו הרה"ג ר' אהרן אליהו וועטנשטיין שליט"א דומ"ץ דקליתנו תקי' גבעת זאב</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ה ר' יהודה זיגלמן ז"ל בן הרה"ה ר' נחמן ז"ל וזוגתו האשה החשובה מרת אסתר ע"ה בת הרה"ה ר' משה יהודה ז"ל חונצו ע"י בנו הרה"ה ר' ישראל זיגלמן שליט"א</p>	<p>לעילוי נשמת הרב החסיד ר' אברהם יעקב ז"ל מאשקאטיטש בן הרה"ה ר' נפתלי ז"ל ולע"נ זוגתו האשה החשובה מרת רבקה לאה ע"ה בת הרה"ה ר' יואל צבי ז"ל חונצ ע"י משפחתו החשובה שיחיו</p>
<p>לעילוי נשמת הרה"ה המפורץ מנחם אליהו אסטרייכער ז"ל בן הרה"ה ר' יצחק שמעון ז"ל וזוגתו האשה החשובה מרת מלכה אסטרייכער ע"ה בת הרה"ה ר' יחזקאל שרגא ז"ל חונצו ע"י משפחתו החשובה שיחיו</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ה המפורץ אלכסנדר פריעד ז"ל בן הרה"ה ר' אברהם צבי ז"ל וזוג האשה החשובה מרת ניסל ע"ה בת הרה"ה ר' אביגדור ז"ל חונצו ע"י משפחתו החשובה שיחיו</p>	<p>לעילוי נשמת האשה החשובה מרת מלכה ע"ה בת שינדלחט"א הרה"ה ר' יחזקאל שליט"א גלב"ע י"ג ניסן תשע"ו חונצ ע"י אבתי הרה"ה ר' יהודה איינהורן שליט"א</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ה ר' ישכר דוב יעקובוביץ ז"ל במת"צ אב"ד וזאקעטע רבי שמעון יחזקאל אומיל בן הרה"ה ר' אליעזר צבי ז"ל בן הרה"ה ר' נתן בנימין ז"ל ולע"נ האשה החשובה מרת הענדיל ע"ה בת הרה"ה ר' יוסף מאיר ז"ל</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ה ר' פנחס מאיר גאנצפריד ז"ל בן הרב החסיד ר' אליעזר דוד ז"ל גלב"ע י"ד סלו תשע"ו חונצ ע"י משפחתו החשובה שיחיו</p>